

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
LOJİSTİK YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI PAZARLAMA VE LOJİSTİK
YÖNETİMİ BİLİM DALI

HUBUBAT ÜRETİMİ VE İHRACATI AÇISINDAN
LİSANSLI DEPOCULUK; ORTA ANADOLU
ÖRNEĞİ

MİHRİBAN ÇOLAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:
DR. ÖĞR. ÜYESİ YASEMİN TELLİ ÜÇLER

KONYA-2022

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
LOJİSTİK YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI PAZARLAMA VE LOJİSTİK
YÖNETİMİ BİLİM DALI

HUBUBAT ÜRETİMİ VE İHRACATI AÇISINDAN
LİSANSLI DEPOCULUK; ORTA ANADOLU
ÖRNEĞİ

MİHRİBAN ÇOLAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:
DR. ÖĞR. ÜYESİ YASEMİN TELLİ ÜÇLER

KONYA-2022

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mihriban ÇOLAK		
	Numarası	18812501020		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Lojistik Yönetimi/ Uluslararası Pazarlama ve Lojistik Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	✓	
		Doktora		
Tezin Adı	HUBUBAT ÜRETİMİ VE İHRACATI AÇISINDAN LİSANS LI DEPOCULUK; ORTA ANADOLU ÖRNEĞİ			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışma da başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı

İmzası

ÖZET

Ülkede hububat üretimin en yaygın olduğu Orta Anadolu bölgesinde hububat ürünlerin ne kadarlık kısmını lisanslı depolarda tuttuklarını ve lisanslı depoculuğun faydalarını göz önünde bulundurarak lisanslı depo kuruluşlarının sayılarını artırmak amaçlanmıştır.

Dünyada nüfus hızlı bir biçimde arttığından dolayı yaşam koşulları zorlaşmaktadır. Bu nedenle insanların temel ihtiyaçları ve ülke kaynaklarını en etkin şekilde kullanmaları gerekmektedir. Hububat üretimi yapan çiftçiler ürünlerin bir kısmını direkt pazarlarken bir kısmı da belirli aşamalardan geçirerek işlemektedirler. Hububat ürünlerinde hasat zamanından sonra arz yığılması meydana gelmektedir. Bu nedenle depolanması gereken birçok ürün ortaya çıkmaktadır. En iyi şartlarda depolama yapılmalıdır eğer şartlar iyi olmazsa maddi hasara sebep olmaktadır.

Lisanslı depoculuk sistemi ve Türkiye'deki hububat piyasası hakkında literatür taraması yapılmıştır. Orta Anadolu'da faaliyette olan 110 lisanslı depo kuruluşlarına anket yöntemi kullanılarak veriler toplanmıştır. Cronbach Alfa Katsayısı ile çalışmanın güvenilirliği faktör analizleriyle de geçerliliği test edilmiştir. Lisanslı depoculuk sistemi ve alt boyutlarının işletmenin kuruluş tarihine göre karşılaştırmalarda bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Lisanslı depoculuk sistemi ve alt boyutlarının işletmenin toplam çalışan sayısı, toplam aylık brüt ciro, işletmenin toplam faaliyet alanına göre karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmış olup, post hoc test olarak LSD testi uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hububat, Lisanslı Depoculuk Sistemi, Orta Anadolu

ABSTRACT

It is aimed to increase the number of licensed warehouse establishments by considering how much of the grain products are kept in licensed warehouses and the benefits of licensed warehousing in the Central Anatolia region, where grain production is most common in the country.

Due to the rapid increase in population in the world, living conditions are getting harder. For this reason, people need to use their basic needs and country resources in the most effective way. While the farmers producing cereals market some of the products directly, some of them process them through certain stages. Supply accumulation occurs in cereal products after the harvest time. Therefore, there are many products that need to be stored. Storage should be done in the best conditions, if the conditions are not good, it causes material damage.

A literature review was conducted on the licensed warehousing system and the grain market in Turkey. Data were collected from 110 licensed warehouse establishments operating in Central Anatolia using the survey method. The reliability of the study with the Cronbach Alpha Coefficient was also tested with factor analysis. Independent sample t-test was used to compare the licensed warehousing system and its sub-dimensions according to the establishment date of the enterprise. One-way analysis of variance (ANOVA) was used in comparisons of the licensed warehousing system and its sub-dimensions according to the total number of employees, total monthly gross turnover, and the total field of activity of the enterprise, and the LSD test was applied as a post hoc test.

Keywords: Cereals, Licensed Warehousing System, Middle Anatolia

İÇİNDEKİLER

Tablolar Listesi.....	viii
Şekiller Listesi.....	ix
Önsöz ve Teşekkür	xi
Giriş.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

LİSANSLI DEPOCULUK

1.1.Lisanslı Depoculuk Kavramı.....	3
1.2.Lisanslı Depoculuk Sistemine Konu Olan Ürünler.....	4
1.3.Lisanslı Depoculuk Sisteminin Hedefleri.....	4
1.4.Lisanslı Depoculuk Sisteminin Avantajları.....	5
1.5. Lisanslı Depoculuk Sisteminin Dezavantajları.....	10
1.6. Lisanslı Depoculuk Sisteminde Yer Alan Aktörler.....	11
1.7. Lisanslı Deponun Kuruluşu ve Faaliyet İzni Alınması.....	13
1.8. Lisanslı Depoculuk Sisteminin İşleyiş Biçimi.....	15
1.9.Lisanslı Depoculuk Sistemi Mevzuatı ve Devlet Destekleri.....	18

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE HUBUBAT ÜRETİM VE İHRACATI

2.1.Türkiye’de Hububat Ürünleri.....	23
2.2.Türkiye’de Hububat Piyasası.....	25
2.3.Türkiye’de Hububat Ürünlerinde Üretim ve Tüketim.....	26
2.4.Türkiye’de Hububat Ürünlerinde Dış Ticaret.....	31
2.5.Türkiye’de Uygulanan Hububat Alım Politikaları.....	34
2.6.Türkiye’de Lisanslı Depo Uygulamaları.....	35
2.7. Dünya’ da Lisanslı Depo Uygulamaları.....	40
2.8. Literatür Taraması.....	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ORTA ANADOLU BÖLGESİNDE LİSANS LI DEPOCULUKLA İLGİLİ ALAN
ÇALIŞMASI

3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı.....	47
3.2. Araştırmanın Yöntemi.....	47
3.3. Araştırmanın Örneklemi.....	48
3.4. Veri Toplama Metodu.....	48
3.5.Araştırmanın Hipotezleri.....	48
3.6. Veri Toplama Araçları.....	50
3.7. Verilerin Analizi.....	51
3.8. Araştırma Bulguları.....	52
3.9. Ölçeklerin Tanımlayıcı İstatistikleri.....	59
3.10.Fark Testleri.....	60
3.11.Hipotez Sonuçları, Kabul ve Retleri.....	66
SONUÇ ve ÖNERİLER	68
KAYNAKÇA.....	70
EKLER.....	75
EK-1: Anket Formu.....	75

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye'de Buğday Verileri (bin ton)	27
Tablo 2 : Türkiye'de Arpa Verileri (bin ton)	28
Tablo 3: Türkiye’de Mısır Verileri (bin ton)	29
Tablo 4: Türkiye’de Pirinç Verileri (bin ton)	29
Tablo 5:Türkiye’de Yulaf Verileri (bin ton).....	30
Tablo 6: Türkiye’nin Hububat İhracatı (1000 ton)	32
Tablo 7: Türkiye’nin Hububat İthalatı (1000 ton)	33
Tablo 8: Lisanslı Depoculuk Verileri.....	36
Tablo 9: Kurulan ve Lisans Alan Şirketlerin Kapasitesi.....	37
Tablo 10: Faaliyet İzni Alan Yetkili Sınıflandırıcılar	39
Tablo 11: Lisanslı Depoculuk Sistemi Açıklayıcı Faktör Analizi	50
Tablo 12: Demografik Bilgiler	52
Tablo 13: Hububatta Lisanslı Depo Sistemiyle Elde Edilecek Avantajlar ve Uygulamaları Sırasında Oluşabilecek Dezavantajlar.....	57
Tablo 14: Lisanslı Depoculuk Sistemi Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları	59
Tablo 15: İşletmenin Toplam Çalışan Sayısına Göre Lisanslı Depoculuk Sistemi Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması.....	61
Tablo 16: İşletmenin Kuruluş Tarihine Göre Lisanslı Depoculuk Sistemi Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması.....	62
Tablo 17: İşletmenin Toplam Aylık Brüt Ciroına Göre Lisanslı Depoculuk Sistemi Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması	63
Tablo 18: İşletmenin Toplam Faaliyet Alanına Göre Lisanslı Depoculuk Sistemi Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması.....	65
Tablo 19: Hipotez Sonuçları.....	66

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Lisanslı Depo Sisteminin İşleyiş Biçimi	16
Şekil 2 : Lisanslı Depo Makbuzunun Borsada İşlem Görmesi.....	18
Şekil 3: Türkiye’de Hububat Ekim Alanları(%).....	26
Şekil 4: Türkiye’de Hububat İthalatı ve İhracatı (1000 ton)	32
Şekil 5: Lisanslı Deponun Bulunduğu İller	38
Şekil 6: Amerika Birleşik Devletleri’nde Lisanslı Depoculuk Sisteminin İşleyişi.....	41
Şekil 7: Demografik Özellik Cinsiyet	53
Şekil 8: Demografik Özellik Öğrenim Durumu	53
Şekil 9: Demografik Özellik İşletmenin Toplam Çalışan Sayısı.....	54
Şekil 10: Demografik Özellik Görüşülen Kişinin Görevi.....	54
Şekil 11: Demografik Özellik İşletmenin Kuruluş Tarihi	55
Şekil 12: Toplam Aylık Brüt Ciro (TL)	55
Şekil 13: İşletmenin Toplam Faaliyet Alanı (m ²)	55

KISALTMA LİSTESİ

KDV: Katma Değer Vergisi

EKK: Elektronik Kayıt Kuruluşu

ELÜS: Elektronik Ürün Senedi

TMO: Toprak Mahsulleri Ofisi

İDT: İktisadi Devlet Teşekkülü

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

USAID: Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı

E-TUYS : Elektronik Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Bilgi Sistemi

EBRD: Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurulu

ÇKS: Çiftçi Kayıt Sistemi

ÖNSÖZ

Dünya nüfusu hızlı bir biçimde artmaktadır. Dolayısıyla yaşam koşulları zorlaşmaktadır. Bu nedenle insanlar temel ihtiyaçlarını ve ülke kaynaklarını en etkin şekilde kullanma yoluna gitmektedirler. Hububat üretimi yapan çiftçiler de ürünlerinin bir kısmını doğrudan pazarlarken bir kısmını da belirli aşamalardan geçirerek işlemektedirler. Hububat ürünlerinde hasat zamanından sonra arz yığılması meydana gelmektedir. Bu nedenle en iyi şartlarda depolanması gereken birçok ürün ortaya çıkmaktadır.

Ülkede hububat üretiminin en yaygın olduğu bölge Orta Anadolu'dur. Bu çalışmada; Orta Anadolu'da yer alan lisanslı depo kuruluşlarına anket uygulanmıştır. Hububat ürünlerinin ne kadarlık kısmının lisanslı depolarda tutulduğu araştırılmıştır. Lisanslı depoculuğun faydalarının tespit edilmeye çalışıldığı bu süreç de her türlü desteği gösteren danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Yasemin TELLİ ÜÇLER hocama sonsuz teşekkür ederim.

Bu zamana kadar beni yalnız bırakmayan maddi manevi destek gösteren biricik babam Mustafa TİLCİ, biricik annem Emine TİLCİ ve desteklerini esirgemeyen kardeşim Melikşah TİLCİ ve arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim. Ayrıca en zor günlerimde destekleriyle yanımda olan ve akademik kariyerim boyunca yanımda olacak olan sevgili eşim Arif ÇOLAK'a minnettarlığımı ifade ederim.

GİRİŞ

Dünya üzerinde artan nüfusa ülke kaynaklarının yetebilmesi için ekonomik koşulda kullanılması gerekmektedir. Nüfusun artmasıyla birlikte beslenme ihtiyaçları da artmaktadır. Bu yüzden temel ihtiyaçlarımızdan birisi olan ekmeğin ana maddesi buğday ve diğer hububat ürünlerin üretimi artırılmalıdır. Hububat ürünlerinin artmasıyla birlikte uygun biçimde işlenip değerlendirilmesi gerekmektedir. Ürünlerinin hasadı yapıldıktan sonra bir kısmı direkt pazarlanıp tüketilirken bir kısmı da bazı işlemlerden geçerek başka ürünler elde edilmektedir. Arz yığılması nedeniyle hububat ürünleri işlenmeden depolarda muhafaza edilmektedir. Çeşitlerine göre sınıflandırılan hububat ürünlerinde kalite kaybı olmadan en iyi koşullardaki depolarda ürünleri korumak amaçlanmaktadır. Depolarda muhafaza edilen ürünler için en iyi koşullar sağlanmazsa ürünlerde fazlaca maddi kayıplar ortaya çıkmaktadır. Bu gibi sıkıntıların çözülmesi için lisanslı depoların sayıları artırılmalıdır (Çelik, 2019:5).

2004 senesinde Dünya Bankasıyla hububat ürünlerinin en iyi koşullarda depolanması için ‘’ Birliklerde Lisanslı Depoculuğu Geliştirme Projesi (BLGP) başlatılmaktadır. 2005 yılında 5300 Sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu kabul edilmiş, Resmî Gazete’nin 25730 sayılı nüshasında yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Lisanslı depoculuk sistemiyle birlikte tarım ürünlerinin depolanması ve ticareti daha güvende olmaktadır. 5300 Sayılı kanunla pamuk, bakliyat, zeytin, fındık, bitkisel yağ, kuru üzüm, antep fıstığı ve hububat ürünleri gibi depolanmaya uygun ürünler depolanmaktadır.

Faaliyete geçen 159 lisanslı depo işletmesine ait Adana, Adıyaman, Afyon, Aksaray, Amasya, Ankara, Aydın, Balıkesir, Batman, Bursa, Çanakkale, Çorum, Diyarbakır, Edirne, Elazığ, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Hatay, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Karaman, Kayseri, Kırıkkale, Kırklareli, Kırşehir, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Mardin, Mersin, Nevşehir, Sakarya, Siirt, Sivas, Şanlıurfa, Tekirdağ ve Yozgat olmak üzere 41

ilde yer alan toplam 227 adet depoda lisanslı depoculuk faaliyetleri yürütülmektedir. Orta Anadolu 'da 124 lisanslı kuruluş faaliyet sağlamaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde; lisanslı depoculuk kavramı, lisanlı depoculuk sistemine konu olan ürünler, lisanslı depoculuk hedefleri, sistemde yer alan aktörler, sistemin işleyiş biçimi, lisanlı depo sisteminin mevzuatı ve devlet destekleri, lisanslı depoculuk sisteminin avantajları ve dezavantajları, kuruluş izni ve faaliyet izninin alınması son olarak da Dünya'da ve Türkiye'de lisanslı depo uygulamaları ile ilgili konular ele alınmaktadır. İkinci bölümde: Hububat ürünleri, Türkiye'de hububat piyasası, hububatta dış ticaret, Türkiye'de uygulanan hububat alım politikaları ve hububat pazarlama kanalları gibi konular üzerinde durulmaktadır. Son bölümde ise Orta Anadolu'da faaliyette olan lisanslı depolar hakkında anket yöntemiyle çalışma sonuçlandırılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. LİSANSLI DEPOCULUK

Ülkemizde birçok alanda sorunları çözmeye yönelik önemli adımlar atılmaktadır. Bu önemli adımlardan bir tanesi de lisanslı depoculuk sistemidir (Hekimoğlu vd., 2006: 2).

1.1. Lisanslı Depoculuk Kavramı

Lisanslı depolar, piyasada ticaret yapmaya söz konusu olan tarım ürünlerinin uzun zamanlı muhafaza edilmesine olanak sağlayan depolar olarak açıklanmaktadır. Lisanslı depoculuk, tarım ürünlerine yönelik olan pazar yapılarını çoğaltan, ticaret yapmayı daha kolay hale getiren, ürün piyasasının gelişmesine bunun yanında fiyat istikrarına piyasalarda yardımcı olan, depolama sayesinde hammaddeye ulaşmanın daha kolay olmasıyla üretimin hızlı bir şekilde gerçekleşmesine fayda sağlayan kurumsal bir yapıyı ortaya çıkartmaktadır (Hekimoğlu vd., 2006: 3).

Lisanslı depolarda tarım mahsulleri, denetimi sağlanmış laboratuvarlar tarafından kaliteli tarım mahsullerini diğer mahsullerden ayırıp depolama işlemi yapılmaktadır. Depolama sonucunda elde edilen senetler çiftçilere teminatla finansman destek sağlamaktadır. Ayrıca ekonomide kayıt dışılığı daha da az hale getiren ve fiyat istikrarına yarar sağlayan sistem bütününe lisanslı depoculuk adı verilmektedir (Ticaret Bakanlığı, 2019).

Tarımsal ürünlerin uzun süreli muhafaza edilmesi için en uygun şartlar belirlendikten sonra ürün sahiplerine, lisanslı depolar ürünlerini koruyacağına ait bir belge vermektedir. Bankalar tarım mahsullerini kredilendirecek, koruması gerçekleşen ürünlere kredi sağlamaktadır. Lisanslı depolar tarafından kalitesi belirlenen tarım mahsulleri ihracatta rekabet ederken fayda sağlamaktadır (Deniz vd., 2011: 167).

Lisanslı depolar hem kamuda hem de özelde ürünlerin depolanmasına olanak tanımaktadır. Bu nedenle kamusal tarım politikasında oldukça önemli ve karlı bir sistemdir. Hükümetin makbuz senedi karşılığında tarım mahsullerine

kredi vermesiyle lisanslı depoculuk sistemi önemli hale gelmektedir (Ünal, 2011: 5).

Talep ve arz açısından bazı sektörler göre tarım sektörü oldukça iniş çıkışlar gösterebilmektedir. Bu iniş çıkışlar mahsullerde meydana gelecek fiyatlarda dalgalanmalara yol açmaktadır. Bu fiyat dalgalanmalarını önlemek için yapılabilecek en iyi çözüm lisanslı depoculuk sistemini oluşturmaktır (Memiş, 2014: 54).

1.2. Lisanslı Depoculuk Sistemine Konu Olan Ürünler

Lisanslı depolar; 10 Şubat 2005 tarihinde kabul edilen 5300 sayılı “Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu” esaslarına göre depolamaya uygun özellikteki yer fıstığı, ayçiçeği, nohut, kırmızı mercimek, fasulye gibi yağlı tohumlar; mısır, arpa, yulaf, buğday, pirinç, çavdar gibi hububat ürünleri ve normaliz edilebilen; zeytin, pamuk, kuru kayısı, bitkisel yağlar, şeker, antep fıstığı, fındık, zeytin yağ gibi işlenmiş ve esas tarım mahsulleri lisanslı depolarda saklanabilir. Bu yüzden tarım sektöründe lisanslı depoculuk oldukça geniş bir alan kaplamaktadır (Kaya, 2017: 4).

1.3. Lisanslı Depoculuk Sisteminin Hedefleri

Türkiye’deki ticaret borsaları, Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunuyla ülkede ekonomi, ticaret ve tarıma avantaj sağlamayı hedeflemektedir. Bu kanunda belirtilen hedefler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Ticaret Bakanlığı, 2019):

- Tarım mahsullerinde gerçekleşen ticaretin kayıtlı hale getirilmesi,
- Özel sektörün tarım mahsullerindeki ticarete daha fazla yer alması ve tarım mahsullerinde reformun başlatılması,
- Başlıca yatırım aracı olan altın, döviz, hisse senedi ve faize ek olarak başka araçların sağlanması,
- Hasat zamanlarında tarım mahsullerinde arz yığılması sebebiyle piyasanın dengelenmesi ve oluşabilecek fiyat azalışların engellenmesi,

- Tarım mahsulleri ticaretinde güvenli piyasaların olması ve üretimin kalite standartlarının sağlanması,
- Kalitesi bilimsel koşullarla belirlenmiş ve fiyatları istikrarlı olan ürünlerin sanayicilere ve tüccarlara ulaşımının zor olmaması,
- Bankacılık ve sigortacılık bölümleri ürün depolaması sayesinde yeni iş koşullarına elverişli olması,
- Lisanslı depolara teslim ettikleri ürünler karşılığında küçük çiftçilerin ürün senetleriyle bankalardan finansman ve kredi almaları,
- Üreticiler tarafından kolay pazarlanan, en güzel biçimde muhafaza edilen, giderlerin en aza düşürüldüğü bir sistemle daha fazla gelir sağlanması,
- Tarım mahsullerinin ticareti elektronik ürün senedi (ELÜS) tarafından ürünlerinin numunesi gösterilmeden yapılmaktadır.

1.4.Lisanslı Depoculuk Sisteminin Avantajları

2005 yılında lisanslı depoculuk sisteminin mevzuat altyapısı tamamlanarak yasalaşmıştır. Tarım ürünlerinin ticaretinde ürünlerin pazarlanması dönemlere ayrıldıktan sonra fiyatlar istikrarlı bir şekilde oluşturulmaktadır. Yatırım ve finans araçları yeni temin edilirken istihdam bölgeleri gelişmektedir (Karabaş, vd., 2010: 202). Lisanslı depoculuk sisteminin sağlayacağı avantajlar çoğu sektörde birbirine benzese de devlet, üreticiler, piyasa, ürün ihtisas borsaları, tüccarlar ve sanayiciler olarak beş başlıkta ele alınmaktadır (<https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr>, 2020).

A. Üreticiler Açısından Avantajları: Lisans depoculuğun kullanılmaya başlamasıyla birlikte üreticiler bazı avantajlar sağlamaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Ulaş, 2007: 711).

- En yakın lisanslı depoyu kullanmaya başlayarak kendine oluşturacağı deponun maliyetlerinden kaçınmaktadır.

- Küçük bir alanda ürünlerini satmak yerine lisanslı depo sayesinde elektronik ortamda oldukça fazla bir kitleyle iletişime geçmektedir.
- Hasat döneminden sonra düşük fiyatlı mamulleri satmak yerine lisanslı depolarda bekleterek ürün senetlerini teminat göstererek doğru zamanda kredi almaktadır.
- Vergi indirimi, katma değer vergisi (KDV) istisnası ve stopaj muafiyeti gibi birbirinden farklı teşviklerden lisanslı depoları kullanan üreticiler yararlanmaktadır.
- Ürünler lisanslı depolara teslim edildikten sonra sigortalanma ve tazmin fonu garantisi verilmektedir. Ürüne bir zarar geldiğinde sigortalama kapsamına girmezse tazmin fonuyla güvende tutulmaktadır.
- Üreticiler lisanslı depolara ürünlerini koymak yerine kendileri depolamak isterlerse oluşabilecek sıkıntılarla kendileri mücadele etmektedir. Sıkıntıların başında ürünlerin kalitesinde düşüş ve fire kayıpları gelmektedir. Bu nedenle üreticiler ürünlerinde değer kaybı oluşmaması için lisanslı depolarda sağlıklı koşullarda ürünleri muhafaza edilmektedir. (Faber, vd., 2002 :382).
- Lisanslı depoların kullanılmaya başlamasıyla üreticiler ürünlerini değerinden düşük fiyata vermek zorunda kalmayacağı için gelir seviyesi artmaktadır. Piyasanın eksik yapısından dolayı ortaya çıkan gelir tüccar ve diğer aracı kurumlara kalmak yerine üreticiye kalmaktadır. Bu nedenle bölüşüm ilişkisi üretici için artacak sonucunda da geliri artacaktır. Ayrıca üreticiler sürekli devam eden ürün borsaları sayesinde kendilerini fiyat azalışlarına karşı koruyabileceklerdir (Kaya, 2017:20).

B. Tüccarlar ve Sanayiciler Açısından Avantajları: Lisanslı depoculuk sistemini tüccarlar ve sanayiciler kullanmaya başlamasıyla bazı avantajları elde etmektedirler. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Kaya, 2017: 21).

- Tüccarlar ve sanayiciler lisanslı depolar sayesinde çok fazla üreticiden azar azar ürünler temin edip maliyetlerini artırmak yerine tek seferde standart kalitede daha az maliyetle ürünlere sahip olmaktadır.

- Tüccar ve sanayiciler tarımsal mahsul piyasasındaki fiyat dalgalanmalardan olumsuz yönde etkilenecekken lisanslı depolar sayesinde fiyat dalgalanmalarından olumsuz etkilenmeyecektir.
- Tüccar stok maliyeti sıkıntısı çekmemekte sanayici ise hammaddeye ulaşmada zorlanmamaktadır.
- Sanayici ve tüccarlar bireysel ihtiyaçlar ve işletmelerinde gerekli olan ihtiyaçları için depo inşa etme maliyetlerinden kurtulmakta depoların gelişmesiyle birlikte asli işlerine yoğunlaşmaktadır.
- Sanayici ve tüccarlar kaliteli ürünleri gerekli gördükleri kadar elektronik ortamda güvenilir bir biçimde mekân kısıtlaması olmadan kısa bir zaman diliminde temin edebilmektedir. Örneğin hububat ürünlerinden buğday ihracatçısı 40000 ton üst düzey kalitedeki buğdayların tedarik edilmesini sağlayan tüccar ve sanayiciler bu ürünleri tedarik etmelidir. Aynı tür ve kalitedeki buğday ürünü farklı miktarda ve farklı yerlerden temin etmesi durumunda kalitede problem yaşanabilmektedir. Lisanslı depolar vasıtasıyla ülkenin birçok yerinde aynı kalitedeki ürünleri tedarik etmektedir (Yücel, 2011: 10).
- Sanayici ve tüccarlar oluşabilecek fiyat değişiklikleri, artan riskleri ve işletmenin gelir- gider tablosunu ürün senetleriyle tahminde bulunarak takip etmektedir.
- Elllerinde bulunan ürün senetleriyle sanayici ve tüccarlar işletmelerine en yakın lisanslı depolardan ürünlerini teslim alarak masraflarını en az seviyeye düşürmektedir.
- Sanayici ve tüccarlar tarafından lisanslı depolarda depolanan ürün bilgilerini kolaylıkla takip edilebileceğinden hammadde tedarik konusunda problemler en aza indirgenmektedir.
- Lisanslı depoların düzenli bir şekilde devam etmesi tarım alanında istikrar oluşturduğu için tarımdan sağlanan katma değer yükselmektedir.
- Tarımsal ürün piyasalarında yaşanan fiyat istikrarsızlıkları başta üretici olmak üzere sanayici ve tüccarlara da zarar vermektedir. Lisanslı depolar

sayesinde takip edebildikleri fiyat dengeleri üreticilere, sanayici ve tüccarlara da yarar sağlamaktadır (Yücel, 2011: 10).

C. Devlet Açısından Avantajları: Lisanslı depoculuk sisteminin kullanılmaya başlamasıyla devlet aşağıda sıralanan avantajları sağlamaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Ulaş, 2007: 712).

- Lisanslı depoculuk sayesinde bütün verilerin kayıt altına alınmasından dolayı vergi kaçakçılığı önlenmektedir.
- Lisanslı depoculuk sayesinde Ürün İhtisas Borsaları Geliştirme Projesi ve Tarım Reformu Uygulama Projesi ürün pazarlamasında daha etkin kullanılmaktadır.
- Ülke genelinde herhangi bir olağanüstü durumda devlete ait olan bütün depolanmış mahsuller korunmaktadır.
- Bazı kurumların devlet alımlarından arındırılmasıyla meydana gelebilecek sorunların çözümlerine katkı sağlamaktadır.
- Buğday, mısır, arpa, pirinç vb. gibi bazı ürünlerin devlet alım ve depolama maliyeleri düşmektedir.
- Ülkemizde üretilen tarımsal ürünlerin miktarları ve kaliteleriyle ilgili kesin veriler bir araya getirilebilecek bu sayede tarım politikaları manipüle edilmeyecektir.
- Kalite faktörleri ve standartları nesnel olarak belirlendiği için ülkemizde kaliteli ürünlerin seçiminde artış olmaktadır.
- Buğday, arpa, pamuk, kayısı, zeytinyağı gibi lisanslı depolara konu olan ürünlerin küçük bir kısmı borsa satış salonlarında işlem görmektedir. Kayıt dışı gerçekleşen ticaret ise lisanslı depolar vasıtasıyla önlenmektedir.
- Depoların faaliyete geçmesiyle bankacılık ve sigortacılık sektöründe yeni istihdam sağlanmaktadır.
- Ülke genelinde olağanüstü bir felaket yaşandığında devlete ait depolanmış bütün rezervler korunmaktadır. (Ulaş, 2007: 712).

D. Ürün İhtisas Borsaları Açısından Avantajları: Lisanslı depoların kabul ettiği ürünlerin alım satımı elektronik ve fiziki yapılmaktadır. Elektronik donanımın mali alt yapısı sağlam olan lisanslı depo kuruluşlarınca çıkartılan ürün senetlerinin ve alivire sözleşmelerinin ticaretine önderlik eden faaliyet kapsamı bölgesel ve uluslararası kuruluşlara ürün ihtisas borsaları denilmektedir (Ticaret Bakanlığı, 2022). Lisanslı depoculuk sisteminin kullanılmaya başlamasıyla ürün ihtisas borsaları aşağıda sıralanan avantajları sağlamaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Ulaş, 2007: 712).

- Sistem ile ürünün satıcısı ve alıcısı daha büyük platforma getirilerek gerçek fiyat oluşumuna katkı sağladığı için işlem hacminde artış meydana gelmektedir.
- Ürün senedi ticaretinin yapılması sonucunda tescil gelirlerinde bir artış meydana gelmektedir.
- Ürün ticareti e-ticaret ile yaygınlaşarak gelişecek borsaların asıl ilgi alanına çevrilmesiyle modern bir yapı oluşmaktadır.
- Ülkemizde etkisiz, zayıf ticaret borsaları birlik olmaya ve ürün ihtisas borsalarına dönüşmeye teşvik edilmektedir.
- Ürün ihtisas borsalarında fiyatların arz ve talebe göre oluşmasıyla ürünlerin gerçek değerleri belirlenir, fiyat istikrarı sağlanır, güvenilir fiyatlar üzerinde ticaret yapılmaktadır (Kaya, 2017: 17).

Ürün ihtisas borsaları aracılığıyla ürün sahipleri, ürünlerini yakın çevrelerdeki tüccarlara pazarlamak yerine ülkemizde birçok bölgedeki pazara ulaşabilecek bunun yanı sıra uluslararası pazarlara ulaşabilecek birçok alıcının rekabetinden yararlanarak daha fazla kazanç elde etmektedir (Ünye Ticaret Borsası, 2013: 15).

E. Piyasalar Açısından Avantajları: Lisanslı depoculuk sisteminin kullanılmaya başlamasıyla piyasalar aşağıda sıralanan avantajları sağlamaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Mızrak, 2012: 5):

- Ürün senetlerinin vadeli işlem borsalarında işlem görmesiyle birlikte üreticiler kendilerini, belirsizliklere ve oluşabilecek fiyat risklerine karşı daha sağlam durmaktadır.

- Elektronik ticaretin gerçekleşmesiyle pazar payı daha da artış göstermektedir.
- Lisanslı depoculuk sisteminde depolama, sigortalama, ürün analizi gibi faktörler etkin bir biçimde kullanıldığı için yeni iş alanları oluşmaktadır.
- Lisanslı depoculuk sistemiyle tarım ürünlerinde vadeli piyasalara geçiş gerçekleşmektedir.
- Ürün ihtisas borsalarının ve lisanslı depoların farklı yerlerde şubeler açmasıyla ürünlerin pazarlanması ve dağıtımı kolaylaşmaktadır.

1.5. Lisanslı Depoculuk Sisteminin Dezavantajları

Lisanslı depoculuk sisteminin kullanılmaya başlaması ile üreticiler, devlet, piyasa, ürün ihtisas borsaları, tüccarlar ve sanayicilere çoğu konuda fayda sağlarken bazı konularda da dezavantaj oluşturmaktadır. Bunun nedeni ise hukuki ve teknik açıdan bazı problemlerin olmasıdır. Sistemin dezavantajları aşağıdaki gibi özetlenebilir (Karabaş vd., 2010: 204):

- Verimliliği artırabilmek için lisanslı depolar üretimin yapıldığı bölgelere yakın ve sayıca fazla olmalıdır. İlk kurulum işlemlerinin maliyeti çok fazla ve birçok lisanslı depoya gerek duyulduğu için sistemin kullanılabilme süreci uzamaktadır.
- Makbuz senetleri devamlı olarak el değiştirdiğinden sistemin sorunsuz devam etmesi için borsa, banka ve depolar birbiriyle sürekli olarak iletişim halinde olmalıdır. Bunu sağlayabilecek gelişmiş düzeyde altyapı çalışmaları oluşmamaktadır.
- Lisanslı depolarda muhafaza edilen küçük oranlı üretim sistemin ortaya koyduğu maliyetleri karşılamada güçlük çeker ve karlılık seviyesi az olacağından dolayı küçük oranda üretim gerçekleştiren çiftçilerin lisanslı depoculuk sisteminden faydalanması zorlaşmaktadır (Kaya, 2017: 23).
- Yetiştirilen ürünleri lisanslı depolara götürmek üreticiler açısından artı bir masraf oluşturmaktadır. Yüksek olan nakliye giderleri ürünlerin depolara

ulaştırılmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle küçük ölçekteki üreticiler ürünlerini lisanslı depolarda muhafaza etmeyi pek tercih etmemektedir.

- Ürünleri lisanslı depolara teslim edilirken sigortalamakta bazı problemler yaşanmaktadır (Uras, 2006).

1.6. Lisanslı Depoculuk Sisteminde Yer Alan Aktörler

Mevzuata göre lisanslı depolarda yer alan aktörler aşağıda açıklanmaktadır (<https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr>, 2020: 35).

Mudiler: Lisanslı depolara ürünleri depolamak için teslim eden ya da mevzuata uygun biçimde ürün senetlerini elinde tutan gerçek veya tüzel kişidir.

Yetkili sınıflandırıcılar: Tarım mahsullerinin özelliklerini belirleyerek analiz eden sınıflandırılmasına uygun yapan, belgeleyen laboratuvarların işletilmesini sağlayan gerçek ve tüzel kişilerdir.

Tazmin Fonu: Mudiler ve lisanslı depo sahiplerinin arasında yapılan sözleşmenin sonucunda yükümlülükler yapılmazsa ortaya çıkacak zararların karşılanması amacıyla kurulan bir kuruluştur. Lisanslı depo sisteminin temel yapı taşlarından birini oluşturmaktadır.

Elektronik ürün senedi: Elektronik kayıt kurallarına ve lisanslı depo işletmelerine uygun olarak sistem içerisinde oluşturulan elektronik kayıt anlamına gelmektedir.

Elektronik Kayıt Kuralları: ELÜS oluşturulmasına, senetler kapsamında hak ve yükümlülükler ile işlemlerin ilgili taraflar itibariyle izlenmesine ilişkin Elektronik Kayıt Kuruluşu'nun önerisi üzerine Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na belirlenen usul ve esaslardır.

Elektronik Kayıt Kuruluşu (EKK): Uygulanacak Yönetmelik hükümleri kapsamında ELÜS tarafından yapılması, bu senetlere bağlı bütün hak ve yükümlülükler ile işlemleri ilgili taraflar itibariyle izlenerek Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'ndan lisans almış anonim şirkettir.

Ürün İhtisas Borsası: Ürün senetleri, ürün ve alivire sözleşmelere aracılık eden, ulusal ve uluslararası seviyede faaliyette bulunan, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'ndan lisans alan anonim şirketlerdir.

Borsa Üyeleri: Yönetmeliğe göre borsadan ELÜS ya da alivire sözleşmelerinin alım satımını yapılmasına aracılık yapan yetki belgesine sahip ve üyeliği sağlamış birey ya da kuruluşları ifade etmektedir. Borsanın sorumluluğu tescil, devir, bedelin ödenmesi, lisanslı depo mevcudiyeti ve üçüncü şahıslarının haklarının korunması kapsamındadır.

Bakanlık: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, lisanslı depo sistemiyle alakalı İç Ticaret Genel Müdürlüğü kapsamında lisanslı depoculuk yetkili sınıflandırıcılar ve farklı unsurlarda faaliyette bulunan, ilgili kişilere lisans vermekle sorumlu, lisans sahiplerinin görev ve sorumluluklarını belirleyen, bunları sınıflandıran bütün hesap ve işlemleri denetleyen ve denetleyen kurumdur.

Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO): İktisadi Devlet Teşekkülü (İDT) statüde ortaya konulan ürünlere ilişkin piyasa düzenlemeleri yapan, alım garantisi gösteren ödeme kurumudur. Lisanslı depo sahiplerinin sorumluluklarını, görevlerin ifasını ve kayıtlarının doğruluğunu denetlemektedir. Lisanslı depoları kurulmasına ve işleyiş biçimine izin vermektedir. Önemli görevlerinden biriye EKK'daki bilgiler aracılığıyla, elektronik ürün senetlerinin el değiştirmeleri, düzenlenmesi ve ürün teslimatlarını devamlı olarak denetlemektedir.

Bankalar: Elektronik ürün senedi teminat gösterilerek finansman gerçekleştiği zaman sistemde ilgili bölüme iletilmesi sağlanan finans kurumlarını oluşturmaktadır. Tacirler, üreticiler ve sanayiciler elektronik ürün senetlerini teminat göstererek kredi kullanmaktadır. EKK bilgisayar sistemlerini aktif olarak kullanırken bankalar işlevlerini yerine getirmektedir. ELÜS' e karşılık kullanılan kredi ve krediyle ilgili bütün bilgiler ürün senedi üzerinde ilgili alana kaydedilmektedir (<https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr>, 2020: 35).

Sigorta Şirketleri: Depoda yer alan ürünleri ve lisanslı depoları lisanslayan kuruluşlardır.

Aynen: Ürünün ayrı depolanması, diğer ürünlerle bir arada tutulmayı istenmemesidir. Bu yöntem çok sık uygulanmamaktadır. Deponun belirli bir

kapasitesi vardır. Bu kapasiteden daha az ürün yerleştirilirse, deponun bütün kira bedelini mudi ödemekle yükümlü olmaktadır.

Mislen: Depoda aynı kalitede olan ürünlerin karıştırılarak bir arada tutulmasıdır. Mislen en sık kullanılan depolama yöntemidir.

Hakem Yetkili Sınıflandırıcılar: Yetkili sınıflandırıcıların analiz ve sınıflandırılmış olan ürünlere itiraz yapıldığı zaman temsili numuneler yeniden alınır ve analiz edilir itirazi sonuçlandırma görevi hakem yetkili sınıflandırıcısıdır. Bakanlık tarafından son iki yılı kapsayan yönetmeliğe göre belirtilen yetkili sınıfları ifade etmektedir. Ayrıca bazı ticaret borsa laboratuvarları mevcut durumlarında hakem yetkili sınıflandırıcısı olabilmektedirler (<https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr>, 2020: 35).

1.7. Lisanslı Deponun Kuruluşu ve Faaliyet İzni Alınması

Faaliyet ve kuruluş izni birbirinden farklı kavramlardır. Lisanslı depoculuk sisteminin kurulması için iki izninde ayrı ayrı Ticaret Bakanlığın' dan alınması gerekmektedir. İşletme kuruluş iznini almış fakat faaliyet iznini almamışsa lisanslı depoculuk işletmeleri malı kabul edemez ve ürün senetlerini oluşturamazlar. Faaliyet ve kuruluş izni alabilmeleri için lisanslı depoculuk sisteminin meşakkatli süreçten geçmeleri gerekmektedir. Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Yönetmeliği'nde istenilen belge ve koşullar yer almaktadır (Kandemir, 2019: 13).

A. Kuruluş İzni Alınması: Lisanslı depo işletmesinin kurulması için Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'ndan izin alınması gerekmektedir. Lisanslı depoların kurulması için bazı belgeler istenmektedir. Bu belgeler şu şekilde sıralanabilir (Ünal, 2011: 12)

- Başvuru dilekçe örneğinin verilmesi,
- Ekonomik gereklilik ve faaliyet koşullarına uyumlu olması,
- Depoların ve başvuru yapan kişilerin iletişim bilgilerinin belirtilmesi,

- Var olan lisanslı depolardan farklı olarak depo kurulmasına ihtiyaç duyulacak özellikte ürünlerin olması,
- Depo kapasitesi, depolanacak ürünler ve lisanslı depo işletmelerinin faaliyet konularının açıkça belirtilmesi,
- Ana sözleşmenin anonim şirkete uygun biçimde hazırlanmalı ve anonim şirket kuruluşu Türk Ticaret Kanun’unda ifade edildiği gibi olmalı,
- 1 milyon TL’den az olmama koşuluyla depolama alanına göre yönetmenlikte ele alınan miktarda ödenmiş sermayeye sahip olması,
- Pay senetlerinin tamamının nama yazılı olması gerekmektedir.

Ticaret Bakanlığı ilk olarak kuruluş izni almak için sunulan belgelerin eksik olup olmadığını incelemektedir. Belgeler tam değilse belgelerin tamamlanması gerekmektedir. Belgeler tamamlandıktan sonra Ticaret Bakanlığı şirketin ana sözleşmesini onaylar. Türk Ticaret Kanunu kapsamında şirketin kuruluşu sağlanmaktadır. Lisanslı depo işletmesinin kuruluşu tamamlandıktan sonra Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi’nde ilan edilmektedir. (Böğrekçi, 2014: 23).

B. Faaliyet İzni Alınması: Kuruluşu gerçekleştiren lisanslı depo işletmesinin faaliyet izni alabilmesi için aşağıda sıralanan koşullar oluşturulmaktadır.

Bu koşullar şu şekilde sıralanabilir (Dokuzlu, 2014: 15):

- Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi’nde kuruluş izni yayımlandıktan sonra 1 yıl içerisinde başvuru yapılması,
- Kurulması için gerekli olan koşulları kaybetmemiş olması,
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı aracılığıyla açıklanan koşulları depoların sağlaması,
- Yönetmenliğe uygun olarak alet, kantar, cihazların yeterli sayıda olması,
- Lisanslı depo teminatının sağlanması,
- Yetkili sınıflandırıcı ve borsayla sözleşmenin gerçekleşmesi,

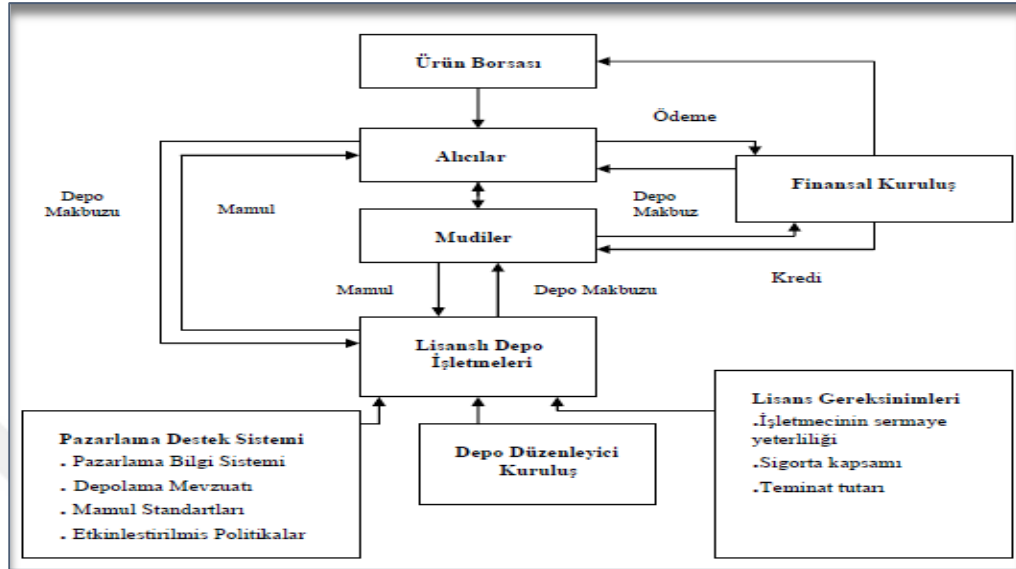
- Defter ve kayıtlarla ilgili yükümlölüklerin yönetmeliğe göre tutulması,
- Etkin şekilde kullanılacak bilgi ağıının oluşturulması,
- Depolama alanı açısından öngörülen sermayenin tamamının ödenmiş olması,
- İç kontrol ve teknik donanım yapısının oluşturulması,
- Lisanslı depoculuk faaliyetlerini gerçekleştirecek nitelikli personel istihdamı sağlanmalıdır.

1.8. Lisanslı Depoculuk Sisteminin İşleyiş Biçimi

Lisanslı depoculuk sisteminin iyi işleyebilmesi için dünya üzerindeki lisanslı depolar incelendiğinde emtia standartları gelişmiş ve genel kabul görmüş unsurlar üzerinde ayarlanmış olduğu görülmektedir. Bu unsurlar içerisinde güvenilir ve ücreti uygun lisanslı depolar, ürün senetlerinin alınıp satıldığı borsalar, laboratuvarlar, sistemler arasında doğru iletişim ağı ve tarım mamullerinin ithalat ve ihracatıyla ilgili istikrarlı bir dış ticaret uygulaması yer almaktadır (Ulaş, 2007: 710).

Lisanslı depoların işleyiş biçimi ilk olarak üreticinin ürünü depolara getirmesiyle başlamaktadır. Lisanslı depo sahipleri ürünlerden numune alarak laboratuvara göndermektedir. Numune örnekleri analiz edildikten sonra bilgisayar ortamına kaydedilir ve ürünler depoya kabul edilebilecek seviyedeysse ürünün cinsi, türü ve kalitesi belirlenerek ürün senedi oluşturulup üreticiye verilmektedir. Lisanslı depo sahipleri tarafından üreticilere verilen ürün senetleri kıymetli evrak olup kanıt niteliği taşımaktadır. Emanet edilen ürünlere herhangi bir olağanüstü durum nedeniyle zarar gelirse lisanslı depo işletmecileri yasal olarak sorumlu tutulmaktadır (Coulter ve Onumah, 2002: 323).

Şekil 1: Lisanslı Depo Sisteminin İşleyiş Biçimi

Kaynak: (Onumah, 2010: 3)

Şekil’de Lisanslı depoculuk sisteminin kilit elemanları gösterilmektedir. Ürünlerin lisanslı depolara kabul edilmesi ve ürün senedi verilmesi aşağıda sıralanan süreçlerden geçmektedir. Bu süreç şu şekilde açıklanmaktadır (Mızrak, 2012: 3-4):

- Üretici ürününü lisanslı depoya ya da ürün ihtisas borsasına getirmektedir.
- Üreticinin kimlik bilgileri kaydedildikten sonra ürün sahibi aynen ya da milsen hangi biçimde depolamak istediğini belirtmektedir.
- Üreticinin ürünü tartıldıktan sonra analiz yaptırmak için üründen örnek alınarak ürünün makbuzu üreticiye teslim edilmektedir.
- Ürünler yetkili sınıflandırıcılar analiz ettikten sonra ürünler için derecelendirme sertifikası verilmektedir.
- Alınan ürünlerin sigortalama işlemi sağlanmaktadır.
- Tartılan ürünlerin makbuzları ve derecelendirme sertifikalarında yer alan bilgiler EKK ve lisanslı depo kuruluşlarının veri tabanlarında kayıt altına alınmaktadır.

- Lisanslı depo işletmeleri teslim aldıkları ürünler için ELÜS ve senetler EKK veri tabanına kaydedilip borsa aracılığıyla tescil edilmektedir.
- EKK, ELÜS 'da oluşturacak yazılımı gerçekleştirdikten sonra kendisinden sağlanan ara yüz aracılığıyla anlaşmış olduğu lisanslı depo işletmeleri tarafından gerçekleştirilmiş ELÜS ve bunlara bağlı hak ve yükümlülükleri işlemleriyle alakalı taraflar aracılığıyla izlenmektedir.
- ELÜS, ürünü tartan ve temsili olarak örneğini alan kurum ürünün miktarı ve kalite nitelikleri, tescil kurumu, sigortalanması, ürünleri depolayan lisanslı depoları, ürün senedi ve rehin durumu gibi konuları kapsamaktadır.
- Ürün senedi sahibi ELÜS'nin borsada satılma talebinde bulunur. Satış meydana gelip ELÜS'nin transferi bilgilendirme işlemleri gerçekleştikten sonra ürün sahibine parası ödenmekte ya da ELÜS'ni rehin koyarak bankadan kredi temin etmektedir.
- ELÜS'i satın alan ürünün yeni sahibidir.

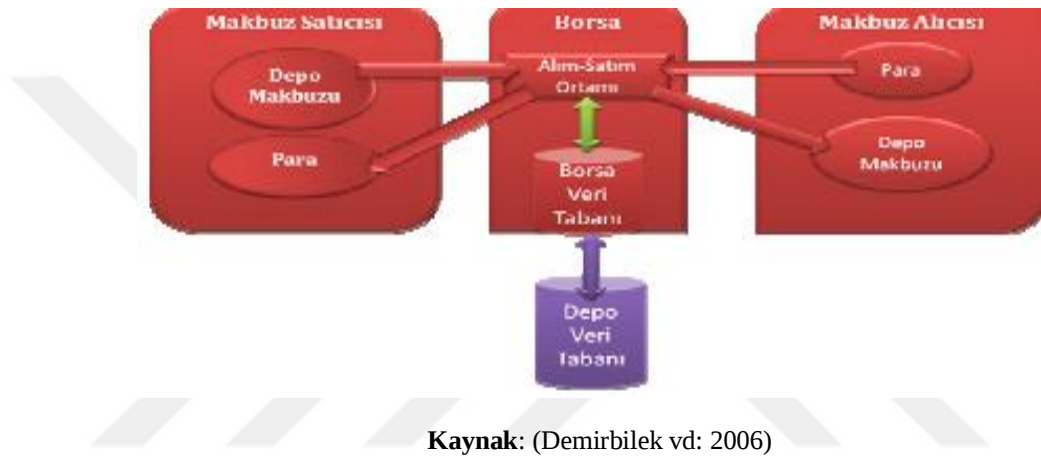
Ürün sahibi lisanslı depo kuruluşlarından elde ettiği ürün senedini teminat olarak sunarsa lisanslı depodaki ürünü rehin edip bankadan kredi kullanabilmektedir. Eğer ürün sahibi kullanmış olduğu krediyi tekrar ödemezse banka rehin altındaki lisanslı depolarda mevcut olan ürünlerin satışını yaparak riskini kapatabilmektedir (Memiş, 2014: 73).

Ürün sahibi ürün fiyatlarını devamlı olarak takip etmektedir. Ürün senedini satmak isterse ürün senedini ticaret borsasına götürür ve ticaret borsası tarafından aşağıdaki işlemler uygulanmaktadır (Önen, 2009: 45).

- Ürün senedinin gerçekliğini sorgulatarak kontrol edilmektedir.
- Ticaret borsası ürün senedi için kredi kullanıp kullanılmadığını tekrardan bilgi bankası bilgisayarına bağlanarak kontrol etmektedir. Kredi kullanılmışsa bankayla elektronik ortamda haberleşir sonucunda kredinin anapara ve faizi teyit eder. Rehinli ürün senedinin satışı ve satıştan sonraki ödeme biçimi konusunda uzlaşmaktadırlar.

- Ürün senedinin o zamana kadar ki kira fiyatı bilgi bankası bilgisayarından sorgulanmaktadır. Ürün senetleri satışa hazır hale geldiyse açık arttırma modeliyle oturum salonlarında satılmaktadır. Üretici aracılığıyla satılan ürün senedindeki kira fiyatı yükümlülüğü sanayiciye devredilir. Sonucunda ürün sahibi başka birisi olmuştur. Ürün sahibi her kim ise ürünü teslim almak için gittiğinde lisanslı deponun sahibine ürünün bütün kira ücretini ödeyerek ürünü teslim almaktadır.

Şekil 2 : Lisanslı Depo Makbuzunun Borsada İşlem Görmesi

Kaynak: (Demirbilek vd: 2006)

Şekil2’de makbuzların borsada gerçekleştirilen işlem sistemi gösterilmektedir.

1.9.Lisanslı Depoculuk Sistemi Mevzuatı ve Devlet Destekleri

17/02/2005 tarihli 5300 Sayılı Kanun Lisanslı depoculuk sisteminin ana bileşenini Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu oluşturmaktadır. Kanunun yürütülmesi adına yönetmelik çıkartılmıştır (5300 Sayılı Kanun: 2005).

A. Lisanslı Depoculuk Sistemi Mevzuatı: 5300 sayılı kanuna göre çıkartılan yönetmelik şu şekilde sıralanmaktadır (5300 Sayılı Kanun: 2005):

- ✓ “Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Yönetmeliği,
- ✓ Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu Yönetmeliği,
- ✓ Elektronik Ürün Senedi Yönetmeliği,

- ✓ Yetkili Sınıflandırıcıların Lisans Alma, Faaliyet ve Denetimi Hakkında Yönetmelik,
- ✓ Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Tebliği,
- ✓ Pamuk Lisanslı Depo Tebliği,
- ✓ Fındık Lisanslı Depo Tebliği,
- ✓ Zeytin Lisanslı Depo Tebliği,
- ✓ Zeytinyağı Lisanslı Depo Tebliği,
- ✓ Antep Fıstığı Lisanslı Depo Tebliği,
- ✓ Süt Ürünleri Lisanslı Depo Tebliği,
- ✓ Kuru Kayısı Lisanslı Depo Tebliği,
- ✓ Kuru Üzüm Lisanslı Depo Tebliği''

12/04/2013 tarihli ve 28616 sayılı Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Tebliği'nde ürünün depolanacağı lisanslı depolarda olması gereken depolama hizmetleri ve asgari niteliklere ilgili usul ve esaslar yer almaktadır. Tebliğe göre lisanslı depolarda bulunması gereken asgari ödenmiş sermaye tutarları kapasite seviyesine göre şöyledir (Tebliği, 2013):

- 20.000 ton için 1 milyon TL,
- 20.001 ila 40.000 ton için 1,5 milyon TL,
- 40.001 ila 70.000 ton için 2 milyon TL,
- 70.001 ila 110.000 ton için 2,5 milyon TL,
- 110.000 bin tonu aşan her 30 bin ton için de ilave 250 bindir.

B. Lisanslı Depoculuk Sistemi Devlet Destekleri: Ürün sahiplerine devlet tarafından bazı destekler verilmektedir. Destekler şu şekilde sıralanmaktadır.

Ürün Sahiplerinin Muaf Oldukları Vergi İstisnaları: Lisanslı depolarda muhafaza edilerek elektronik ürün makbuzu vasıtasıyla alım, satımı yapılan ürünler 31.12.2023 tarihine kadar;

- ✓ Ziraî kesinti vergisinden (%2),
- ✓ KDV “den (%1),
- ✓ Elde edilen kar gelir/kurumlar vergisinden (%20), muaftır.

Ürün Sahiplerine Depo Kira Desteği: 24/12/2019 yılında 30988 sayılı Resmî gazetede yayımlanan karar “Tarımsal Ürünlerin 5300 Sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu Çerçevesinde Lisans Alarak Faaliyet Gösteren Depolarda Muhafaza Edilmesi Halinde Destekleme Ödemesi Yapılmasına İlişkin Karar (Karar Sayısı: 1843) ve 20/03/2020 yılında 31074 sayılı Resmî gazetede yayımlanan Tarım ve Orman Bakanlığının 2020/5 sayılı tebliği ile 17.10.2019 tarihinden itibaren 5 yıl süreyle depo kira desteği ödenecektir. Buna göre;

Çiftçi kayıt sistemindeki üreticiler hariç kalan kesimler destek almaktadır. Bu destek şu şekilde sıralanmaktadır:

- ✓ Arpa, Çavdar, Buğday, Yulaf, Mısır, Çeltik, Mercimek, Pirinç, Nohut, Fasulye, Ayçiçeği Bezelye, için 3 TL/Ton/Ay,
- ✓ Fındık, Antepfıstığı, Zeytin, Zeytinyağı, Kuru Üzüm, Kuru Kayısı, Kuru İncir için 10 TL/Ton/Ay,
- ✓ Pamuk için 7 TL/Ton/Ay’ı geçmemek kaydı ile Ticaret Bakanlığı’nca onaylanacak kira fiyatının %50’si oranında; depo kira desteği verilmektedir.

Çiftçi kayıt sistemindeki üreticiler ile üretici grupları destek almaktadır. 5300 sayılı Kanun tarafından faaliyet gösteren lisanslı depo kuruluşları depolamak üzere teslim etmeleri halinde, aşağıda sıralanan üst sınırları geçmemek ve 17/10/2019 yılında başlamak üzere, her üretim yılına ait ürün için

en fazla 6 ay zaman ile ek kira desteği verilmektedir. Bu destek şu şekilde sıralanmaktadır:

- ✓ Pamuk için 14 TL/Ton/Ay,
- ✓ Hububat, bakliyat, yağlı tohumlar için 6 TL/Ton/Ay,
- ✓ Kuru Kayısı, Zeytin, Zeytinyağı, Antepfıstığı, Kuru Üzüm, için 20 TL/Ton/Ay'ı geçmemek üzere Ticaret Bakanlığı'nca onaylanacak kira ücretlerinin %50'si oranında; depo kira desteği verilmektedir.

Ürün Sahiplerine Analiz Desteği: Üreticilere kira desteği verildikten sonra lisanslı depolara ürünlerini teslim etmeden önce yetkili sınıflandırıcılar ürünleri analiz ettikleri için analiz başına 25 TL'yi geçmemek üzere analiz ücreti desteği sağlanmaktadır.

Ürün Sahiplerine Nakliye Desteği: Kira desteğine ek olarak üreticilere lisanslı depolara ürünlerini teslim ettiklerinde ton başına 25 TL'yi geçmeyerek ürün çeşidine göre maksimum 750 TL miktarında nakit desteği sağlanmaktadır.

Ürün Sahiplerine Elektronik Ürün Senedi Karşılığı Kredi Faiz Desteği: 2/1/2020 yılında 5770 sayılı kanun kararına göre T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullandırılması kapsamında; ELÜS karşılığında, üretimini yaptığı ürünü lisanslı depoya teslim eden üreticilere, üretim kapasiteleriyle uyumlu olacak şekilde senet tutarının %75'ine kadar azami 9 ay vadeli olarak kullanılacak kredi faizlerinde %100 indirim uygulanmaktadır.

Lisanslı Depo İşletmelerine Verilen Yatırım Desteği: 03/01/2020 yılında T.C Resmi Gazetede Yayınlanan T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullandırılmasına İlişkin Karar (Karar Sayısı: 2015) ve 25.03.2020 Tarihli T.C. Resmi Gazetede Yayınlanan T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım Ve İşletme Kredisi Kullandırılmasına İlişkin Uygulama Esasları Tebliği (Tebliğ No: 2020/4) kapsamında kurulmuş/kurulacak lisanslı depo işletmelerine T.C. Ziraat

Bankasınca 50 Milyon TL'ye kadar,%50 Faiz İndirimli Yatırım Kredisi kullandırılmaktadır.

Yatırım Teşvik Belgesi ile Verilen Destekler: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü vasıtasıyla uygulanan E-TUYS web tabanlı sistemle müracaat edilen bütün yatırım teşvik belgeleri uygulamaya konulmaktadır. Yetkilendirme başvuru talebi Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca onaylanmış bireyler ve donanımlı elektronik sertifika sahipleri E-TUYS vasıtasıyla yatırım teşvik işlemlerini yürütmek üzere sisteme ulaşmaktadırlar.

Lisanslı depoculuk yatırımları yatırım teşvik sisteminde “öncelikli” olarak tanımlanmış ve bu yatırımlar için istisnai bir uygulama sağlanmaktadır. “Öncelikli Yatırımlar”, yatırım bölgelerine bakılmaksızın “Bölgesel Teşvik Uygulamaları” kapsamında 1-2-3-4- 5’inci bölgelerde kurulacak bütün lisanslı depo kuruluşları beşinci bölgedeki desteklerden faydalanabilecektir. Öncelikli Yatırımlar, altıncı bölgede faaliyet gösterirse kendi bölgelerindeki geçerli olan desteklerden faydalanacaklardır. Bu bağlamda lisanslı depoculuk yatırımı bazı desteklerden faydalanmaktadır. Bu destekler aşağıda sıralanmaktadır (<https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr>, 2020, 13):

- ✓ Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği,
- ✓ Vergi İndirimi Desteği,
- ✓ Faiz-Kâr Payı Desteği,
- ✓ Yatırım Yeri Tahsisi Desteği,
- ✓ Gümrük Vergisi Muafiyeti Desteği,
- ✓ Katma Değer Vergisi İstisnası Desteği,

İKİNCİ BÖLÜM

2.TÜRKİYE’DE HUBUBAT ÜRETİM VE İHRACATI

Türkiye’de hububat üretimi, tarım sektörünün olduğu kadar genel ekonominin de temelini oluşturmaktadır. Dünyada gıda sektöründe en çok hububat ürünleri tüketildiğinden dolayı ihracat yönünden de önem taşımaktadır (Kızılaslan, 2004: 28).

2.1.Türkiye’de Hububat Ürünleri

Tahıl olarak bilinen ürünler Buğdaygiller familyasına yer almakta ve hububat adı verilmektedir. Hububat adı verilen un yapmak için kullanılan buğday, darı, arpa, mısır ve çavdar gibi taneli bitkileri içermektedir. İklim açısından çeltik, mısır, darı ve kuşyemi tahılları sıcaklığı severken; buğday, arpa, çavdar ve yulaf serin iklimi seven tahıllardır. Hububat ürünleri dünyada üretim miktarları ve ekim alanları açısından en fazla olan ürün grubunu kapsamaktadır (<https://www.tarimdanhaber.com/www>, 2022). Hububat ürünleri buğday, arpa, çeltik, mısır ve çavdar sırasıyla açıklanmaktadır.

A. Buğday: Buğday, ılık ve serin iklim şartlarında yetiştirilmektedir. Dünyada ve Türkiye’de üretimi en fazla olan tahıl ürünüdür. Buğday Aşırı sıcaklardan olumsuz etkilenmektedir. Sıcaklık değerleri 5 ile 10° C arasında olması idealdir. Kıraç alanlarda da buğday yetişmektedir ama zengin besin maddelerinin olduğu alanlarda daha verimli buğdaylar yetişmektedir. Buğdayın kasım sonu aralık ortası arasında ekimi yapılmaktadır. Çevre koşulları ve hava şartları buğdayın ekibinde on gün erken on gün geç şeklinde değişiklik göstermektedir. Ekimi en elverişli zamanlarda olursa maksimum verim sağlanmaktadır. Bölgesel olarak farklılık gösterse de genel olarak buğday temmuz ayında hasat yapılmaktadır. Buğdayın tanesinde olan su %13-15 oranına düştüğünde hasat yapılmaya başlanmaktadır. Buğday hasatında biçerdöver kullanılmaktadır (Jane, 2018: 2).

Buğday bütün ülkeler için temel besin kaynağı olduğundan dolayı stratejik ürün konumundadır. Buğday birçok alanda fayda sağlamaktadır. Buğday kırsal

bölgelerin geçim kaynağı, milli gelire faydası, tarıma bağlı sanayiye hammadde sağlaması ve besinlerin temel kaynağı olduğundan önemli bir yere sahiptir. Nüfusun artış göstermesiyle buğdaya duyulan talep artmaktadır. Bu yüzden birçok ülke buğday ihtiyacını kendi karşılamaya çalışmaktadır. Dünyada açlığın oldukça önemli bir problem oluşturduğu varsayıldığında buğday üretimi çok yoğun olan ülkelere büyük görevler düşmektedir (Parlak vd, 2010: 171).

B. Arpa: Arpa diğer hububatlar arasında en fazla kardeşlenme olan tahıl türüdür. Tek senelik bir tahıldır. Çoğunlukla arpalaran yem yapılmakta ve malt sanayilerinde arpa kullanılmaktadır. Yem için kullanılan arpaların protein değerinin yüksek olması gerekmektedir. Protein değerleri ne kadar yüksek olursa hayvanlar o kadar güçlü olmaktadır. Arpalardan bira üretimi için kullanılacak malt oluşturulmaktadır. Ülkemizdeki çoğu arpa bira için üretilecek arpa türüdür. Arpanın yetişmesi için iklim koşulların ılıman olması gerekmektedir. 15-20 °C arasında sıcaklık değerinin olması arpanın yetiştirilmesi için makul bir değerdir. Arpalar humuslu topraklarda oldukça verimlidir. Arpaların ekimi mibzer makinalarıyla yapılmaktadır (Brewers Association, 2017: 4).

C. Pirinç: Pirinç insanlar için oldukça önemli bir besindir. Çoğu ürün için ana besin kaynağını oluşturmaktadır. Dünya çapında artan nüfusu göz önünde bulunduracak olursak gelecekteki besin ihtiyaçları için pirinç vazgeçilmez hububattır. Araştırmalar sonucunda dünya nüfusunun ihtiyaçlarının %20 sini pirinç sağlamaktadır (Aydoğan, 2016: 83). Dünyanın birçok yerinde pirinç üretimi yapılmaktadır. İlk sırada Asya kıtasında yer alan Çin, Hindistan, Endonezya ve Bangladeş gibi ülkeler gelmektedir (Mahmood, 2016). Türkiye’de çoğunlukla pirinç yetiştiriciliği akarsuların delta ovalarında ve vadi tabanlarında oluşmaktadır. Ülkemizin çoğu yerinde pirinç yetiştirilmekte en çok Trakya ve Karadeniz Bölgesinde üretilmektedir. Türkiye’nin yağış oranları pirincin oluşması için uygun değildir. Bu yüzden ülkemizde bu bitki sulama yöntemiyle yetiştirilmektedir (TMO, 2022).

D. Mısır: Mısır bitkisi ülkemize Kuzey Afrika'dan gelmektedir. Mısır ve Suriye bölgesinden geldiği için adına mısır denilmiştir. Hububat ürünleri arasında yer alan mısırın taneleri ve gövdesinden yararlanılmaktadır. Otsu gövdesi hayvan yemi yapımında kullanılırken taneleri insanların tüketimi için kullanılmaktadır. Mısır tanelerinden yağ, çerez, nişasta, glikoz ve ekmek yapılmaktadır. Temel gıda maddesini oluşturan ekmek yapımında ilk sırada buğday yer alırken ikinci sırada mısır yer almaktadır. Ülkemizde mısır yetiştiriciliği çoğu bölgede olsa da en çok Karadeniz Bölgesinde yetiştirilmektedir. Karadeniz Bölgesi mısır ekmeğini fazlaca tüketmektedir. Ülkemizde mısır ekimi nisan ayında başlamaktadır. Su tutma kapasitesi fazla, besin maddesi zengin topraklarda mısır daha kolay yetişmektedir (Şahin, 2001: 77).

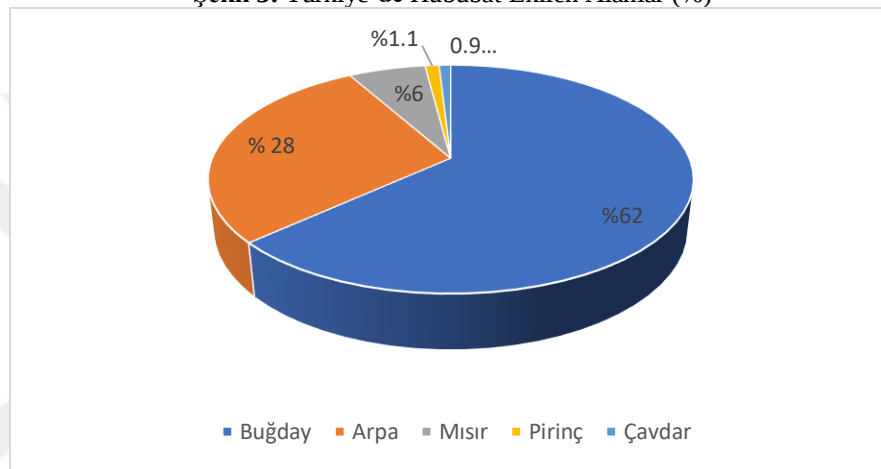
E. Çavdar: Çavdar bitkisinin kökleri sağlam olduğu için zorlu iklim koşullarına dayanmaktadır. Ülkemizde en çok Doğu Anadolu ve Orta Anadolu'da yetiştirilmektedir. Çavdar bitkisinden un elde edilmektedir. İnsanların temel besin kaynağı olan ekmek çavdardan yapılmaktadır. Bunun yanında çavdar başka tahıllarla harman edilerek hayvanlar için yem yapılmaktadır. Çavdarın saplarının ambalajlar üretilmektedir. Clavicepa purpurea mantarının ortaya çıkarmış olduğu çavdar mahmuzu hastalığı oldukça önemlidir. Bu hastalıktan korunmak için nöbetleşme ekim yapılmalı zararlı bitkiler uzak tutulmalıdır (<https://erzurum.tarimorman.gov.tr/>, 2013).

2.2. Türkiye'de Hububat Piyasası

Ülkemiz için geçmiş yıllardan beri tarım sektörü önemli bir konumda yer almaktadır. Tarım ve tarımı içeren sanayi ürünlerinin ihracatı artmaktadır. Ülkemiz için tarımın sağladığı ihracat ve istihdam olanakları incelendiğinde tarım vazgeçilemez bir sektörü oluşturmaktadır (Yeğenağa, 2009). Ülkemizde tarım sektörünün ana temelini hububat ürünleri oluşturduğu için üretici kısmı oldukça fazladır. Dünya'da ana besin maddesini hububat ürünleri oluşturmaktadır. Türkiye içinde başta buğday olmak üzere diğer hububat ürünleri de oldukça önemlidir. Yalnızca insanların tüketmesi için değil hayvanların yem, saman gibi ihtiyaçlarını gidermektedir. Günümüzde dünya

üzerinde bataklıkları oluşturan arazilerin kurutulup tarım için kullanılabilmesi ya da orman ve meraların tarıma açılması çok zor bir ihtimali oluşturmaktadır. Üretimi sağlamak için var olan arazilerin miktarını çoğaltma imkânımız yoktur. Çünkü tarım arazilerinin genişletilme olasılığının sınırına gelinmiştir. Bu nedenle şu an ki nüfus sayısına yapmış olduğumuz tarım ihtiyaçları karşılıyor olsa da sürekli artan dünya nüfusu tarımda verimlilik artışını beraberinde getirmektedir (Doğan, 2007: 368).

Şekil 3: Türkiye’de Hububat Ekilen Alanlar (%)

Kaynak: (TUİK, 2021)

Şekil 3’te Türkiye’de hububat ekilen alanlar (%) gösterilmektedir. Ülkemiz verimli topraklardan oluşmaktadır. Bu toprakların 23,14 milyon hektarlık (%29,5) kısmında tarım yapılmasına engel bulunmamaktadır. Tarla ziraatı için 15,6 milyon hektarlık (%67,5) kısım ayrılmış bu kısma nadas alanları dahil edilmemektedir. 11,13 milyon hektar alana hububat ekilmektedir. (TMO, 2021).

2.3. Türkiye’de Hububat Ürünlerinde Üretim ve Tüketim

Türkiye tarımsal üretim bakımından iklim ve ekolojik özellikleri sebebiyle oldukça çeşitli ürünleri üretebilmektedir. 2021 Eylül ayı verilerine göre toplam istihdamın %18’i tarım sektöründen oluşmaktadır. Temel hububat ürünlerini buğday, mısır, arpa, yulaf, çavdar oluşturmaktadır. Ülkemiz un ihracatında dünya için oldukça önemli konumda yer almaktadır. Hububat ürünleri insanlar

ve hayvanlar için temel besin kaynağını oluşturmaktadır. Hububat ürünlerinin başında buğday gelmektedir. Buğday üretiminin olmadığı ya da buğday ihtiyacının karşılanamadığı noktalarda büyük problemlerin oluşacağı kaçınılmaz bir gerçeği ortaya çıkarmaktadır. Türkiye’de hububat üretim ve tüketimini kapsayan bilgiler aşağıdaki tablolara açıklanmaktadır (Balcı, 2019: 26).

Buğday: Buğday ülkemizin çoğu yerinde yetiştirilmektedir. Orta Anadolu bölgesinde üretimi fazlaca yapılmaktadır. Buğday tarla ürünleri arasında ekim alanları ve üretilen miktar bakımından ilk sırada gelmektedir. Nüfusun artmasıyla beraber temel besin kaynaklarına ihtiyaçta artmaktadır. Buğday insanların tüketebilmesi, en başta ekmek yapımı için kullanılırken makarna, irmik, bisküvi, bulgur, nişasta gibi yiyeceklerin hammaddesini oluşturmaktadır. Dünya üzerinde COVID-19 salgını nedeniyle dayanıklı olan kuru gıdalara talep artış göstermekte sonucunda buğdaya olan talepte artmaktadır (TÜİK, 2022).

Tablo 1: Türkiye’de Buğday Verileri (bin ton)

YIL	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Alan (bin da)	72.993	68.463	69.222
Verim (kg/da)	274	278	296
Üretim	20.000	19.000	20.500
Tüketim	18.805	20.070	18.934

Kaynak: (TÜİK, 2022)

Tablo 1’de Türkiye’de 2018-2021 yılları arası buğday verileri gösterilmektedir. TÜİK verilerine göre ülkemizde 2019/20 dönemi itibarıyla 20 milyon ton buğday kullanılmaktadır. Bu buğdaylar birbirinden farklı sektörlerde kullanılmaktadır. Buğdayların %6’sı tohum sektöründe, %11’i yem sanayisinde, %80’i gıda sektöründe kullanılmaktadır. Son verilere göre 69.2 milyon da buğday ekim alanı bulunmaktadır. Bu alanı Konya, Ankara, Yozgat, Çorum, Mardin, Sivas, Kayseri gibi iller %42’sini oluşturmaktadır. 2020/21 buğday üretimi önceki döneme göre artış sağlamaktadır. Verim ve ekimdeki artışa bağlı olarak bu dönemde %7,9 artarak 20,5 milyon tona yükselmektedir. 2021/22 üretim döneminde iklim ve ekonomi koşulları bir önceki yıla göre daha elverişsiz

geçtiğinden ötürü verimde yaşanan azalış nedeniyle buğday üretiminde 19 milyon ton olacağı tahmin edilmektedir (TÜİK, 2022).

Arpa: Ülkemizde buğdaydan sonra üretimi en çok yapılan hububat ürünüdür. Değişken iklim şartlarında etkilenmediği için yetiştirilmesi kolaydır. Yemlik ve maltlık için kullanılan arpa insan beslenmesi içinde kullanılmaktadır. Proteine ihtiyaç nüfusun artmasıyla artış göstermektedir. Bu ihtiyacı giderenlerin başında arpa gelmektedir (Bolat, 2016: 35)

Tablo 2: Türkiye'de Arpa Verileri (bin ton)

YIL	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Alan (bin da)	2612	2869	3097
Verim (kg/da)	268	265	268
Üretim	7000	7600	8300
Tüketim	6951	7536	8035

Kaynak: (TÜİK, 2022)

Tablo 2’de Türkiye’de 2018-2021 yılları arası arpa verileri gösterilmektedir. Ülkemizde iklim koşulları ve coğrafi konumu bakımından çoğu yerde arpa yetiştirilmektedir. 2020 yılında bir önceki yıla göre üretim ve ekim alanında artış gerçekleşmiştir. Arpa en çok Orta Anadolu’da üretilmektedir. Konya ve Ankara şehirleri arpa üretiminin %25’ini oluşturmaktadır. Üretimi yapılan arpanın %7’si maltlık %93’ü diğer arpa çeşitlerini oluşturmaktadır. Arpa farklı sektörlerde kullanılmaktadır. 2020 verilerine göre %0,9’u gıda sektöründe %3’ü endüstriyel alanda %85,3’ü de yemlik alanında kullanılmaktadır. Bu dönemde kişi başına düşen arpa miktarı 0,9 kg olarak belirlenmiştir. 2020/2021 yılında 8,3 milyon ton üretimi yapılmıştır. 2021/22 döneminde 8.5 milyon ton arpa üretimi yapılacağı tahmin edilmektedir (TÜİK, 2022).

Mısır: Hammaddesi mısır olan birçok ürün elde edilmektedir. Glikoz, yağ, yem, nişasta, un, etanol gibi ürünlerin yapımında mısır kullanılmaktadır. Çoğu bölgede yetişmekle birlikte başlıca Güney Anadolu, Doğu Akdeniz ve İç Anadolu bölgesinde mısır yetiştirilmektedir (TÜİK, 2022).

Tablo 3: Türkiye’de Mısır Verileri (bin ton)

YIL	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Alan (bin da)	5919	6388	6916
Verim (kg/da)	963	939	940
Üretim	5700	6000	6500
Tüketim	7866	7706	7430

Kaynak: (TÜİK, 2022)

Tablo 3’te Türkiye’de 2018-2021 yılları arası mısır verileri gösterilmektedir. Sulama sorununun olmadığı Güneydoğu Anadolu bölgesi ve geleneksel mısır üretimin yapıldığı Doğu Akdeniz bölgesinde mısır yetiştirilmektedir. Ekilen alanlar ve mısırdan elde edilen verim incelendiğinde İç Anadolu bölgesinde Konya ve Karaman şehirlerinde fazlaca artış meydana gelmektedir. Artışın olmasıyla diğer sektörlerde olumlu etkilenmektedir. Örneğin; süt işletmesinin yatırımlarına bağlı olarak yem sanayilerinde artış olmaktadır. Mısırın üretimin fazla olmasının en büyük nedenlerinden biri de ikinci ürün olarak ekilmesidir. İlk olarak buğday ve arpa ekimi yapan çiftçiler hasatı gerçekleştirdikten sonra mısır ekimi yapmaktadır. Ülkemizde mısır ekim alanları 2019 yıllarında 5,9 milyon dekar iken 2021 yılında 6.9 milyon dekara mısır ekimi yapılmıştır. 2019 yılında 6 milyon mısır üretimi yapılırken 2020 yılında %8 artış sağlayarak 6.5 milyon mısır üretilmiştir. Son beş yılın en çok üretim sağladığı zamanı ifade etmektedir (TÜİK, 2022).

Pirinç: Ülkemizin çoğu alanında pirinç üretimi yapılmaktadır. Üretim miktarının ve ekim alanlarının fazla olduğu bölgeler Marmara ve Karadeniz bölgesidir (TÜİK, 2022).

Tablo 4: Türkiye’de Pirinç Verileri (bin ton)

YIL	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Alan (bin da)	120	126	125
Verim (kg/da)	782	791	782
Üretim	564	600	588
Tüketim	775	665	678

Kaynak: (TÜİK, 2022)

Tablo 4'te Türkiye'de 2018-2021 yılları arası pirinç verileri gösterilmektedir. Ülkemizde pirinç üretimi 2019 verilerine göre 126 bin hektar alana pirinç ekilmiştir. Hava koşullarının ve yağışın yeterli miktarda olması üretimi de olumlu etkilemektedir. 2019 verilerine bakıldığında bir önceki döneme göre ekilen alan %5.2 oranında artış göstermektedir. 2018 yılında 775 bin ton tüketim sağlanırken 2019 yılında %14.1 oranında azalış gerçekleşmiştir. Bu azalışın en büyük etkenleri COVID-19 salgını nedeniyle kısıtlamalar olup yemek hizmetlerinin aktif olduğu lokanta otel yurt gibi alanların kapalı olmasıdır. 2021/2022'de 130 bin dekar alanda 1 milyon ton çeltik üretilmektedir. 2019/2020 döneminde çeltik üretiminin en çok olduğu yer diğer yıllarda olduğu gibi Trakya bölgesidir (TÜİK, 2022).

Yulaf: Ülkemizde serin iklim koşullarında yulaf yetişmektedir. Yağ oranı yüksek hububatların başında mısır ve yulaf gelmektedir. Yulafın içerisinde genç organizmaların büyümesini güçlendiren avenin maddesi bulunmaktadır. İçerisinde avenin bulunması hayvanların beslenmesi, özellikle de koşu adları için önemli bir yem kaynağıdır (TÜİK, 2022).

Tablo 5: Türkiye'de Yulaf Verileri (bin ton)

YIL	2018/2019	2019/2020	2020/2021
<i>Alan (bin da)</i>	1058	1098	1133
<i>Verim (kg/da)</i>	241	278	202
<i>Üretim</i>	260	265	315
<i>Tüketim</i>	1071	112	137

Kaynak: (TÜİK, 2022)

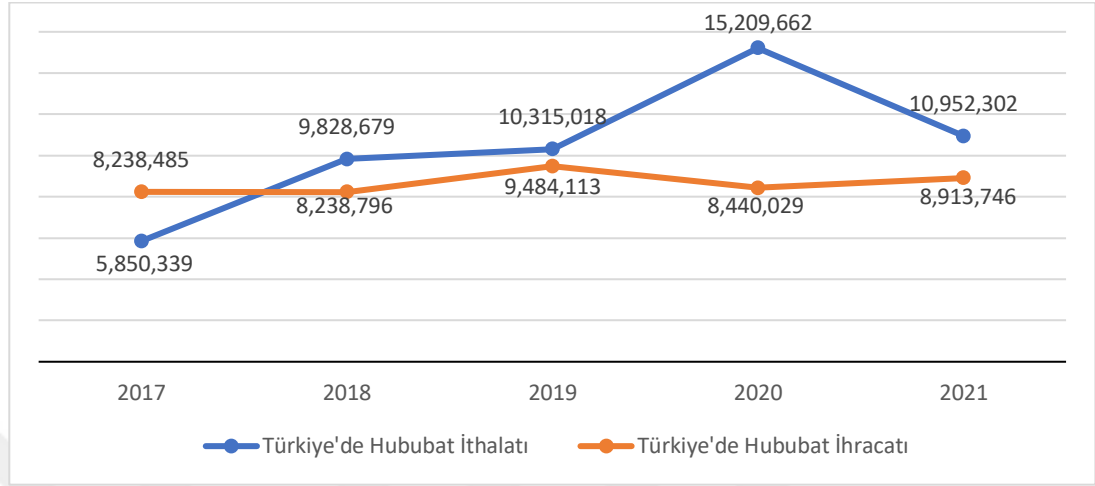
Tablo 5'te Türkiye'de 2018-2021 yılları arası yulaf verileri gösterilmektedir. Ülkemizde yulaf ekimi yapılması için ayrılan pay 1 milyon dekar alanındadır. İç Anadolu ve Marmara bölgesinde fazlaca yulaf ekimi yapılmaktadır. 2018 yılından itibaren ekim alanlarına bağlı olarak üretimde de artış meydana gelmektedir. 2019' da yulaf üretim miktarı 265 bin ton iken %19 artışla 315 bin tona yükselmiştir. Yulaf hububat ürünleri arasında mısırdan sonra en fazla yağ oranına sahiptir. Bu yüzden hayvanların yem maddesinin çoğu

yulaftan yapılmaktadır. Yulaf birbirinden farklı sektörlerde hammadde olarak kullanılmaktadır. 2019/2020 yılında üretilen yulafların %5,2'si tohumluk, %43'ü gıda ve %51,8'i yemlik olarak kullanılmaktadır (TÜİK, 2022).

2.4. Türkiye’de Hububat Ürünlerinde Dış Ticaret

Türkiye’nin dış ticaret dengesi yalnızca 1945 yılında fazlalık göstermiş ve ihracatın ithalatı karşılama oranı %173,2 değerinde hesaplanmıştır. Dış ticaret açığı giderek artmaktadır. 1994 yılında gerçekleşen 5 Nisan kararlarıyla Türk lirasının yabancı paralar karşısında değer kaybetmesi (devalüasyon) sonucunda ithalat azaltıp ihracata yönelmesi sonucu dış ticaret açığı kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. 1994 senesinden sonra dış ticaret açığı tekrardan artmıştır. Daha sonraki senelerde açık büyüyerek devam etmiştir (Kıral vd; 2005: 65). Dış ticaret açığının fazla olması ülke ekonomisini olumsuz etkilemektedir. Türkiye dış ticaret açığında döviz kaybederken tarım ürünleri ticaretinde bazı senelerde fazlalık göstermektedir. Ama çoğu zamanlarda kuraklık, kriz gibi zor koşullarda tarımsal ürünlerde ihracat ithalattan az olduğundan döviz kaybına neden olmaktadır. Buğday, mısır, pirinç, yağlı tohum gibi tarımsal ürünler ithal edilen ürünler arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Hububat haricinde fındık, kuru incir, antep fıstığı, kuru üzüm, kuru kayısı, pamuk vd, gibi tarım ürünlerini ülkemiz Avrupa Birliği (AB) Ülkeleri ve ABD başta olmak üzere dünyanın önde gelen ülkelerine ihracat sağlamaktadır (Ege, 2011: 48).

Hububatlar beslenme açısından önemli olduğu kadar ülkemiz için dış ticaret bakımından da oldukça önemli bir konumdadır. Hububattan elde edilen ürünlerin alıcı ülkeler için talep ve tercihleri karşında ülkemiz Dahilde İşleme Rejimi (DİR) kapsamında mısır, pirinç ve buğday gibi hububat ürünlerinin ithalatı gerçekleştirilmektedir (Ekonomi Bakanlığı, 2017).

Şekil 4: Türkiye’de Hububat İthalatı ve İhracatı (1000 ton)**Kaynak:** (TÜİK, 2022)

Şekil 4’te Türkiye’nin 2017- 2021 yılları arasında hububat ürünlerinde yapmış olduğu ihracat ve ithalat miktarları göstermektedir. İthalatın ihracata oranla daha fazla olmasının nedeni ithal edilen ürünlerin iç tüketim ve dahilde işlemeye yönelik ülkemize getirilmesi olarak açıklanmaktadır (<https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr>, 2020: 55).

Tablo 6: Türkiye’nin Hububat İhracatı (1000 ton)

Ürünler/ Yıl	2018	2019	2020	2021
Buğday	7.486.664	7.873.454	7.530.767	7.583.765
Arpa	39.023	295.428	34.842	98.707
Mısır	669.865	1.496.421	720.291	1.016.758
Pirinç	58.751	202.892	37.231	224.333

Kaynak: (TÜİK, 2022)

Tablo 6’da Türkiye’de hububat ürünleriyle yapılan ihracat miktarları yer almaktadır. 2021 yılında 7,5 milyon ton buğday ihracatı yapılmaktadır. Ülkemizin buğday ihracatının gerçekleştirdiği ülkelerin başında Irak,

Venezuela, Gana, Somali ve Benin yer almaktadır. Son dönemde 98 bin ton arpa ihracatı yapılmaktadır. Avusturya, Rusya ve Kanada gibi ülkeler en büyük ihracatçı konumundadır. 2021 yılında 1 milyon ton mısır ihracatı yapılmaktadır. ABD, Arjantin, Brezilya, Ukrayna gibi ülkeler mısır ihracatını en çok sağlayan ülkeleri temsil etmektedir. 2021 yılında 224 bin ton pirinç ihracatı yapılmaktadır. Pirinç ihracatın başında Hindistan, ABD, Tayland gibi ülkeler yer almaktadır.

Tablo 7: Türkiye'nin Hububat İthalatı (1000 ton)

Ürünler/ Yıl	2018	2019	2020	2021
Buğday	6.109.569	6.467.562	10.793.317	8.237.981
Arpa	863.442	521.510	978.486	790.393
Mısır	2.752.140	3.682.366	2.720.105	1.814.493
Pirinç	326.786	386.667	229.432	401.059

Kaynak: (TÜİK, 2022)

Tablo7'ye göre 2021 yılında 8 milyon ton buğday ithalatı yapılmaktadır. Ülkemizde hububat ürünlerinin ithalatı son yıllarda önemli miktarda artmaktadır. Fakat Dahilde İşleme Rejimi (DİR) uygulandığı için hububat ürünleri ithal edildikten sonra işlenerek ihraç edilmektedir Buğday ithalatı en çok Rusya'da gerçekleşmektedir. 2021 yılında 730 bin ton arpa ithalatı yapılmaktadır. Arpa ithalatı Çin, Suudi Arabistan ve İran da fazlaca yapılmaktadır. 2021 yılında 1,8 milyon ton mısır ithalatı yapılmaktadır. Çin ve Meksika mısır ithalatında önde gelen ülkeleri oluşturmaktadır. 2021 yılında 401 bin ton pirinç ithal edilmektedir. İthal eden ülkelerin başında Çin gelmektedir. Son dönemde Rusya ve Ukrayna arasında oluşan kriz Ukrayna'da yapılan hububat tedarikini olumsuz yönde etkilemekte ve piyasa dengesini bozmaktadır.

2.5.Türkiye’de Uygulanan Hububat Alım Politikaları

08.06.1984 tarihli 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname (KHK) hükümlerine tabi olan TMO, tüzel kişiliği olan, faaliyetlerinde özerk ve sorumluluğu sermayesiyle sınırlı bir iktisadi devlet teşekkülüdür. TMO'nun hukuki dayanağı; 29/9/2021 tarihli ve 4518 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile uygun görülen, 30/9/2021 tarihli ve 31614 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü Ana Statüsü' dür. TMO Ana Statüsünün 4. Maddesinde kuruluşunun amacı “yurtta hububat fiyatlarının üreticiler yönünden normalin altına düşmesini ve tüketici halk aleyhine anormal derecede yükselmesini önlemek, bu ürünlerin piyasasını düzenleyici tedbirler almak ve gerektiğinde Cumhurbaşkanlığı Kararı ile hububat dışındaki diğer tarım ürünleri ile ilgili verilecek görevi yürütmek, afyon ve uyuşturucu maddelere konulan devlet tekeli işletmek” şeklinde belirtilmiştir (Toprak Mahsulleri Ofisi Ana Statüsü, 2006 md:4).

Ülkemizde hububat hasadı mayıs ayında başlamaktadır. TMO hububat alımlarıyla ilgili bilgiler aşağıda verilmektedir.

- Ülkemizde kurulmuş protokol imzalayan yaklaşık 190 tane lisanslı depolarda alım yapılmaktadır.
- Üreticiler TMO ile protokol imzalayan lisanslı depolara ürünlerini bıraktıklarında ELÜS olarak TMO’ya satış yapmaktadır.
- TMO randevu sistemiyle ürünleri haftanın 6 günü almaktadır.
- Üreticiler TMO’ya ürünü teslim ettiği tarihten 10 gün sonra ürün bedelleri banka hesaplarına gönderilmektedir.
- Çiftçi kayıt sisteminde (ÇKS) kaydı bulunan üreticiler kota ve cins ayırımı olmadan ürünlerini TMO’ya satabilmektedir. Örneğin ÇKS’de sadece yulaf kaydı olan üretici buğday, arpa, çavdar gibi hububat ürünlerini miktar sınırlaması olmadan TMO’ya satmaktadır.

- TMO'ya 1 Eylül tarihine kadar hububat ürünlerinden arpa ve buğday satan üreticiler ton başına arpada 500 TL, buğdayda 1000 TL ilave hububat alım primi almaktadır.
- ÇKS'de kayıtlı ve bakanlık tarafından belirlenen ortalama verime göre üretim miktarının 2 katına kadar hububat alım primi verilmektedir. Örneğin ÇKS'de kayıtlı 20 ton arpası olan bir üretici, TMO'ya miktar sınırı olmadan ürün satabilecek fakat 40 ton arpa için prim almaktadır.
- Üreticiler ürünlerini lisanslı depolar üzerinden ELÜS olarak TMO'ya satarlarsa ödemelerini peşin olarak almaktadır. Üreticilere %2 SGK prim kesintisi muafiyeti ve stopaj desteği verilmektedir. Ayrıca 25-750 TL arasında nakliye, araç başına da 25 TL analiz desteği, depo desteğinin yanı sıra Tarım Kredi Kooperatifleri ve T.C. Ziraat Bankası ürün bedelinin %75'ine kadar sıfır (%0) faizli 9 ay vadeli kredi kullanma imkânları bulunmaktadır.

2022 yılında TMO hububat alım fiyatları; makarnalık buğday 6.900 TL/Ton, düşük vasıflı makarnalık buğday 6.600 TL/Ton, kırmızı ve sert ekmeklik buğday 6.550 TL/Ton, diğer kırmızı ve beyaz buğday 6.425 TL/Ton, düşük vasıflı buğday 6.375 TL/Ton, standart dışı buğday 6.000 TL/Ton, arpa, çavdar ve yulafın fiyatı 5.700 TL/Ton olarak açıklanmaktadır.

2.6.Türkiye'de Lisanslı Depo Uygulamaları

Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) aracılığıyla ülkemizde yer alan lisanslı depo uygulamaları ortaya çıkmıştır. 1993-2011 yılları içerisinde TMO 2699 sayılı Umumi Mağazacılık Kanunu hükümlerine göre makbuz senedi düzenleyerek emanet alımı gerçekleştirmektedir. Bunun sonucunda üreticilerin elindeki mahsulleri hasat dönemi bittiğinde pazarlama kolaylığı sağlamıştır. Depolama alanı bulunmayan üreticilere depolama konusunda yardımcı olmuş ve depolaması için mahsulünü emanet eden üreticilere makbuz senedi karşılığı para sağlamıştır. TMO üreticilere mahsullerini emanet etmeleri için özendirilmektedir. Mahsullerin olduğundan daha fazla fiyatta pazarlanması için arzın hasat dönemi

haricinde artmasını sağlamakta ve lisans depoculuğunun kullanılmasına önderlik etmektedir (TMO Genel Müdürlüğü: 2019, 21).

Lisanslı Depoculuk, Ticaret Bakanlığı'nca depolamaya uygun görülen ve standart oluşturulabilecek tarım mahsullerinin, laboratuvarlar aracılığıyla kalitesine göre sınıflandırılıp Ürün İhtisas Borsası vasıtasıyla ticaretinin sağlandığı sistemdir. Hububat, baklagiller, yağlı tohumlar, pamuk, fındık, kuru üzüm, zeytin, zeytinyağı, kuru kayısı gibi ürünler depolamaya uygun ve bir standart oluşturarak depolanmaktadır. Lisanslı depoculuk sistemine ilişkin hukuki boyutta oluşumlar temel olarak 2005 yılında 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanununda ortaya konulmuştur. Bu kanunun ortaya çıkmasıyla birlikte günümüze kadar lisanslı depoculuk, tazmin fonu, elektronik ürün senedi, yetkili sınıflandırıcıların yapmış oldukları işlemler karşısında dört yönetmelik çıkarılmıştır. Bu dört yönetmelik haricinde hububat, baklagiller, yağlı tohumlar, pamuk, fındık, zeytin, zeytinyağı, kuru kayısı, antepfıstığı, kuru üzüm ve süt ürünlerinin depolanmasına ilişkin dokuz adet tebliğ vardır. (Ticaret Bakanlığı, 2022).

Lisanslı depoculuk sistemi ülkemizde, gelişmiş ülkelere göre daha geri planda kalmaktadır. 2005 yılında lisans depoculukla ilgili yasal düzenlemeler başlatılmıştır. 2010 senesinde ilk lisanslı depo Tarımsal Mahsuller Ofisi ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ortaklığıyla kurulmuştur. Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş. aracılığıyla 2011 yılında kullanılmaya başlanılmıştır. İlk lisanslı depolar Polatlı, Lüleburgaz ve Ahiş'de olup depoda yağlı tohumlar, hububat ve baklagillerden oluşmaktadır. Bu tahıl ürünleri dışında bahsedilen kuruluşun Düzce ve Ünye' de fındık lisanslı depoları yer almaktadır (Dokuzlu: 2014, 49).

Tablo 8: Lisanslı Depoculuk Verileri

Lisans Verilen Lisanslı Depo İşletmeleri	148
Lisans Kapasitesi (Aktif)	7.935.507 TON
Kuruluş İzni Verilen Lisanslı Depolar	253
Yetkili Sınıflandırıcı Laboratuvarlar	25
Referans Yetkili Sınıflandırıcı	4

Kaynak: (Ticaret Bakanlığı: 2022)

Tablo 8’de Lisanslı depo verileri gösterilmektedir. Faaliyete geçen 148 lisanslı depo işletmesine ait Adana, Adıyaman, Afyon, Aksaray, Amasya, Ankara, Aydın, Balıkesir, Batman, Bursa, Çanakkale, Çorum, Diyarbakır, Edirne, Elazığ, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Hatay, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Karaman, Kayseri, Kırıkkale, Kırklareli, Kırşehir, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Mardin, Mersin, Nevşehir, Sakarya, Siirt, Sivas, Şanlıurfa, Tekirdağ ve Yozgat olmak üzere 41 ilde yer alan toplam 227 adet depoda lisanslı depoculuk faaliyetleri yürütülmektedir (Ticaret Bakanlığı, 2022).

Tablo 9: Kurulan ve Lisans Alan Şirketlerin Kapasitesi

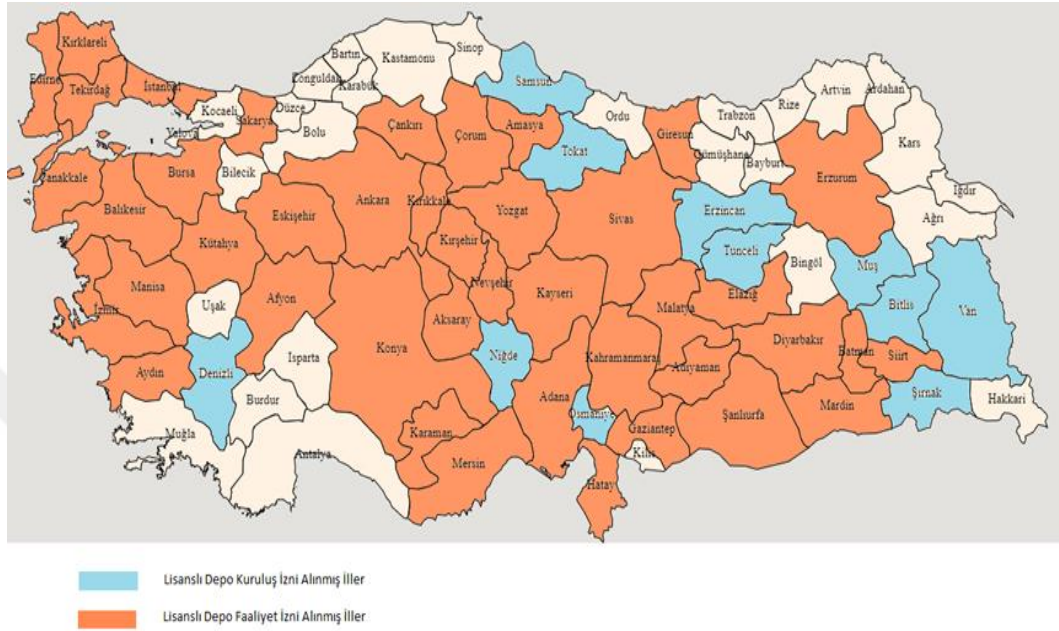
Sıra No	Ürün Grubu	Kurulan Şirket Sayısı (Adet)	Kurulan Kapasite (Ton)	Lisans Alan Şirket Sayısı (Adet)	Lisans Alınan Kapasite (Ton)
1	Hububat, Baklagil, Yağlı tohumlar	241	16.496.920	142	7.864.757
2	Pamuk	5	137.000	2	37.000
3	Zeytin – Zeytin yağ	1	17.500	1	13.500
4	Fındık	2	17.000	1	13.250
5	Antep Fıstığı	1	7.000	1	2000
6	Kuru Üzüm	1	5.000	0	0
7	Kuru Kayısı	1	6.000	1	5000
8	Süt Ürünleri	1	7.000	0	0
	Toplam	253	16.693.420	148	7.935.507

Kaynak: (Ticaret Bakanlığı: 2022)

Tablo 9’da Lisanslı depo kapasiteleri yer almaktadır Ülkemizde 2021 yılı itibariyle toplamda 253 şirket 16.693.420 ton kapasite beyan ederek lisanslı depo

şirketi kuruluş izni almıştır. Bunlardan 148 tane şirket 7.935.507 ton kapasite ile lisans alarak faaliyetlerine devam etmektedir. (Uludaş, 2021).

Şekil 5: Lisanslı Deponun Bulunduğu İller

Kaynak: (Ticaret Bakanlığı: 2022)

Şekil 5'te kuruluş ve faaliyet izni alan lisanslı depolar gösterilmektedir. Gelinen aşamada lisanslı depo kapasitesi hububat alanında 8.255.742 tona, pamuk alanında 53.500 tona, zeytin alanında 13.500 tona, fındık alanında 11.600 tona, kuru kayısı alanında 5.000 tona, Antep Fıstığı alanında 4.000 tona ve toplamda ise 8.343.342 tona ulaşmıştır. Kuruluş izni almış olan 253 şirketin tamamının lisans alması durumunda ulaşılması öngörülen toplam kapasite ise 14.899.385 tondur (Ticaret Bakanlığı, 2022).

Lisanslı depoya verilen tarım ürünleri, geçerli lisansa sahip yetkili sınıflandırıcılar aracılığıyla analiz yapıp sınıflandırılmaktadır. 5300 sayılı Kanun kapsamında lisans alarak, tarım ürünlerini analiz eden, ürünün nitelik ve özelliklerini belirleyen, standartlara uygun olarak sınıflandıran ve bu hususları belgelendiren, gerçek ve tüzel kişilerce işletilen laboratuvarlardır. Türkiye'de faaliyet izni alan 25 adet yetkili sınıflandırıcılar şu şekilde sıralanmaktadır (Lidaşder, 2022).

Tablo 10: Faaliyet İzni Alan Yetkili Sınıflandırıcılar

Sıra	Yetkili Sınıflandırıcı	Faaliyet Konusu	Lisans Tarihi
1	Ankara Ticaret Borsası (Hububat Laboratuvarı)	Hububat, Baklagiller, Yağlı Tohumlar	05/07/2012
2	Lüleburgaz Ticaret Borsası (Hububat Laboratuvarı)	Hububat, Baklagiller, Yağlı Tohumlar	05/07/2012
3	Çorum Ticaret Borsası (Hububat Laboratuvarı)	Hububat, Baklagiller, Yağlı Tohumlar	31/07/2012
4	Gaziantep Ticaret Borsası Laboratuvar ve Depoculuk A.Ş.	Hububat, Baklagiller, Yağlı Tohumlar	04/07/2014
5	İzmir Ticaret Borsası Laboratuvar Ar-Ge ve Danışmanlık Hizmetleri A.Ş.	Pamuk	27/09/2016
6	KLD A.Ş.	Hububat, Baklagiller, Yağlı Tohumlar	13/03/2014
7	Edirne Ticaret Borsası (Ürün Laboratuvarı)	Hububat, Baklagiller, Yağlı Tohumlar	18/08/2014
8	Nanolab Laboratuvar Hizmetleri Kimya Gıda Danışmanlık Çevre Eğitim Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi	Zeytin	03/11/2015
9	Nanolab Gıda Üretim Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi	Zeytin	16/11/2017
10	Adana Ticaret Borsası	Hububat, Baklagiller, Yağlı Tohumlar	15/07/2016
11	Bastak Laboratuvar Hizmetleri Limited Şirketi	Hububat, Baklagiller, Yağlı Tohumlar	17/04/2018
12	Giresun Ticaret Borsası Laboratuvarı İktisadi İşletmesi	Fındık	10/04/2017
13	Borsa Polatlı Laboratuvar Hizmetleri Anonim Şirketi	Hububat	14/06/2018
14	Bandırma Ticaret Borsası İktisadi İşletmesi Hububat Laboratuvarı	Hububat	02/07/2018
15	Diyarbakır Ticaret Borsası Yetkili Sınıflandırıcı Laboratuvarı	Hububat	19/06/2019
16	Sivas Ticaret Borsası Laboratuvar ve Depoculuk Anonim Şirketi	Hububat	03/07/2019
17	Gönen Ticaret Borsası	Hububat	14/10/2019
18	Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi İktisadi İşletmesi Sargem Laboratuvarı	Hububat	13/01/2020
19	Eskişehir Ticaret Borsası Laboratuvarı	Hububat	10/02/2020
20	Malatya Ticaret Borsası	Kuru Kayısı	17/09/2020
21	Bursa Ticaret Borsası Laboratuvar ve Depoculuk Anonim Şirketi	Hububat	05/10/2020

22	Kayseri Ticaret Borsası Gıda Laboratuvarı Limited Şirketi	Hububat	08/09/2021
23	Nanolab Akademi ve Laboratuvar Hizmetleri Ticaret Limited Şirketi	Kuru Kayısı, Fındık, Kuru Üzüm, Antep Fıstığı	16/09/2021
24	ŞUTB Laboratuvar Arge Tarım Danışmanlık İşletme A.Ş.	Pamuk	31/12/2021
25	ATB Laboratuvar Hizmetleri Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi	Hububat	11/02/2022

Kaynak: (Ticaret Bakanlığı, 2022)

Tablo 10’da ülkemizde faaliyet izni alan yetkili sınıflandırıcılara yer verilmektedir.

2.7. Dünya’ da Lisanslı Depo Uygulamaları

Vadeli sistemin tarihsel süreci lisanslı depo sisteminin dünyadaki gelişimini ortaya koymada önemli bir unsur ifade etmektedir. Emtiaların (değerli madenler ve tarım ürünleri) vadeli alım satımların ortaya konulması ve emtia borsalarını ortaya çıkartan ana ilkelerin gelişim süreci yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. Roma ve Eski Yunan bölgelerinde alım satımın yapılacağı pazarlar, gelecekte gerçekleşebilecek teslimatları içeren anlaşmalar, takas ve para sistemleri oluşturulmuştur. Roma ve Eski Yunan uygarlıklarının çökmesi ve ticari unsurlarda engeller oluşmasına rağmen merkezi pazar yerinin ana unsurları orta çağa kadar uzanmaktadır. Feodal yapıda ticaret alanları yerel pazara dahil edilip ilerleyen zamanlarda oluşacak teslimatlar için sözleşmeler yapılmaktadır (Öner, 1996: 3).

1700 yılların ilk yarısında organize piyasalar ve emtialar adına ilk futures sözleşmeler Japonya’ da yapılmaktadır. 1730 yılında Osaka’da Dojima Pirinç Ticaret Borsası aracılığıyla dünyada bilinen ilk vadeli işlem piyasası Osaka pirinç borsasında forward sözleşmesiyle gerçekleşmiştir. Japon feodal yapıda toprak sahipleri, pirinç üretimlerini teminat göstermek şartıyla ekonomide para yerine geçen alındı sertifikaları (certificates of receipt) ortaya koymuşlardır. Osaka konum olarak bir liman şehri olması ve pirinç arazilerine yakınlığı nedeniyle pirinç ticareti için önemli bir merkez olmuştur (İMKB, 2008: 451).

Şekil 6'da Amerika'da lisanslı depo sistemin işleyiş biçimi gösterilmektedir. Ürünü depoya getiren çiftçiye ürün senedi verilmektedir. Çiftçi ürün senedini bankaya vererek krediyi almaktadır. Çiftçi tüccarla anlaşma yaptıktan sonra tüccara ürünü satmaktadır. Tüccar bankadaki çiftçinin kredi borcunu kapatıp ürün senedini almaktadır. Tüccar lisanslı depoya ürün senediyle gidip ürünleri almaktadır. (Lacraix vd, 1996: 40).

Lisanslı depoculuk sisteminin Türkiye'de olduğu gibi Amerika'da da ürün senetlerini birçok amaçlarla kullanılmaktadır. Amerika'da lisanslı depolara United States Department of Agriculture (USDA) aracılığıyla kuruluş izni ve onayı verilmektedir. Lisanslı depolar özel ve kooperatif kuruluşlarına sahip olmasına rağmen devlet tarafından denetlenmektedir. Amerika'da ürün senetleri borsada işlem görmekte, takas sağlanmakta, satılabilmekte ve teminat olarak gösterilmektedir. Ürün senetleri kıymetli evrak niteliğindedir. Amerika Birleşik Devletler Tarım Biriminin yetkileri; denetleme sağlamak, araştırma yapmak, depolanmaya uygunluk denetimini gerçekleştirmek, depo işletme lisansı vermek ürünlerin sınıflandırmasını yapmak, lisanslı depocunun görevlerini ortaya koymak, elektronik tebliğ sistemini düzenlemek, devletlerarası iş birliğini sağlamaktır (USDA, 2016).

ABD'de federal sistemde 863, eyalet sisteminde 6.937 lisanslı depo faaliyet gerçekleştirmektedir. Cargill gibi çok büyük Amerika şirketleri dünya genelinde yatırımlar gerçekleştirip lisanslı depo ağları sağlamak, ürünlerin pazarlanmasında ve ticaretinde hâkim rol üstlenmektedir (Akay, 2015).

Kanada: 1971 senesinde hububatla lisanslı depoculuk sistemi hakkında ilk düzenlemeler sağlanmıştır. Kanada'da hububat depoları aynı sene 4 farklı grupta yer almaktadır ve günümüze kadar ulaşmıştır. Aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır (Anonymous, 1985)

- Hububat ürünlerini direkt üreticiden, sevk yoluyla alarak ya da ikisini birden alan depolar birincil hububat depolarını (primary) kapsamaktadır.

- Hububat ürünlerini direkt olarak işleneceği yere göndermek için alan ve muhafaza eden depolara imalata yönelik hububat depoları (process) öncülük etmektedir.
- Hububat ürünlerinin resmi muayene ve tartımı yapıldıktan sonra lisanslı depodan çıkıncaya kadar depolama işlemi ana hububat depolarında (terminal) yapılmaktadır.
- Hububat ürünleri depoya kabul edildikten sonra başka depoya gönderen birim transfer depolardır. Kanada'nın doğu kısımlarında transfer depoları vardır.

Kanada'da lisanslı depo kuruluşlarında ticareti sağlayan bireylerin lisans almaları gerekmektedir. "Kanada Tahıl Komisyonu" aracılığıyla hububat lisanslı depolarının ve hububat ticaretinin kontrolü sağlanmaktadır. Kanada Tahıl Komisyon'u ne kadar ürün depolanacağını ücret belirleme yetkisine sahip olmasına rağmen genellikle lisanslı depolar maksimum depolama ücretini belirlemektedir. Amerika'da ücret belirleme lisanslı depolar tarafından yapılmaktadır. Depolama ücretleri belirli bir sınırı geçmediği sürece lisanslı depoların belirlemesine karışılmamaktadır. Kanada Tahıl Komisyonu vasıtasıyla açıklanan verilere göre 16 Haziran 2013 tarihi itibarıyla ülke genelinde 156 adet hububat lisanslı deposu bulunmaktadır. Bu depolar arasında en fazla birincil ve imalata yönelik hububat depoları bulunmaktadır. (Anonymous 2013).

Slovakya: 1998 yılında yasal olarak makbuz senedi oluşturulmuştur. Tarım Bakanlığı (MOA) yasayı anlatan yönetmelik hazırlamıştır. Yönetmelikte şunlar sıralanmaktadır (Varangis ve Larson, 1998:127):

- Lisanslı depolar ile ilgili gerekli şartlar,
- Hırsızlık ve fiziksel zararlara (sel, yangın vb.) karşı depoların sigortalanması için gerekli koşullar,
- Yağlı tohumlar, patates ve buğday için uygun ortamlar,
- Lisanslı depolar için teftiş prosedürleri yer almaktadır.

Slovakya’da Eylül 1998 tarihinden itibaren kurulan yaklaşık 635.000 ton kapasiteli 48 lisanslı deposu olan 28 firmadan oluşmaktadır. Şimdiye kadar makbuz ihraç edildiğinden dolayı depolarda muhafaza edilen yaklaşık 150.000 ton buğday ve 50.000 ton malt arpa bulunmaktadır. Bankalar depolarda bulunan ürünlerin değerinin %60’ına kadar finansman sağlamaktadır (Memiş, 2014: 78).

Bulgaristan: 1998 yılında lisanslı depoculuk sistemiyle ilgili yasal düzenlemelerin oluşmasıyla resmiyet kazanmıştır. Kanunda hububat ürünlerinin depolanması için kamu depoları ve hububat depoları bulunmaktadır. Lisanslı hububat depoları ürün senedi ihraç etmemekte ve tazmin fonuna katılmamaktadır. Bu depolar yalnızca depolama hizmeti verebilmekte ve riskler mudi aracılığıyla kabul edilmektedir. Lisanslı kamu depoların temel amacı ürün senedi ihracatı sağlamak ve ürünleri depolamaktır. Lisanslı depo firmaları limitet ve anonim şirket olarak kurulabilmektedir. Bu depolar ürün senedi ihraç etmek için kanunda yer alan kurallara uymak mecburiyetindedir. Ek olarak, kamu depolarının mudiinin güvenliğini garanti altına alan tazmin fonuna katılmalıdır. Her iki tarafın onay vermesiyle hububat ürünlerinin mülkiyeti aktarılmaktadır. Ürün senetlerinin bu özelliği sistem için üçüncü düzeyde bir güvenlik sağlamaktadır (Hasnain, 2014: 10).

Bulgaristan’da Hububat Kanunu, hububat depolamak için depo sertifikaları vasıtasıyla depolara lisanslılık yetkisi verilmektedir. Başlıca lisans gereksinimleri; asgari sermaye miktarları, depolanmış hububat ürünlerini içeren sigorta poliçesi, banka teminatı ve ücret yapısı gibi unsurları kapsayan bilgilerden oluşmaktadır. Devletin Ulusal Tahıl Servisi tarafından lisanslar verilmektedir (Fries vd, 2004: 20).

Kazakistan: 1990 senesinin başlarında ürün senetleri bölgesel bankalar vasıtasıyla finansman aracı olarak kullanılmaktadır. Bu yıllarda bazı olumsuzluklar yaşanmış; bankalar kredilerinin ödenmesinde sıkıntılarla karşılaşmış, bazen silolar boş kalmıştır. Birçok banka risklerini aza indirmek için kendi lisanslı depolarını kurmuşlardır. Bu uygulama günümüzde de sürdürülmektedir. 2011 yılında USAID (The United States Agency for

International Development) ve EBRD (The European Bank for Reconstruction and Development) 'in yardımlarıyla ürün senetleri programı başlamıştır. Litvanya, ve Rusya da destek sağlamıştır. Bu projede 2002 senesinde birinci ve ikinci ürün senetleri mevzuatına değinilmekte ve kabul edilmektedir. Mevzuata göre ödenemeyen krediler karşısında bankalara depolardan çıkarmadan ürünlere sahip olma hakkı verilmektedir. Bu uygulama sayesinde ürün senetleri karşılığı finansmanın oluşma hacmi yükselmektedir. Birçok banka ürün senetlerinin finansmanını sağlamakta ve devletin yönetimi altında fonksiyonel bir tazmin fonu sistemine sahip bulunmaktadır. Hububat da başarılı bir ürün senedi programı gerçekleştikten sonra benzer bir yapının pamuk için de oluşturulması öngörülmektedir (Höllinger vd, 2009: 9)

2.8. Literatür Taraması

Çalışmada, Orta Anadolu'da yer alan lisanslı depo kuruluşlarına anket uygulanmıştır. Hububat ürünlerinin ne kadarlık kısmının lisanslı depolarda tutulduğu araştırılmıştır. Lisanslı depoculuğun faydalarının tespit edilmesi amacıyla yapılan bu çalışmada ilk olarak literatür incelenmektedir. İncelenen literatüre bakıldığında lisanslı depoculuk sistemi konusuna lisanslı depo sahipleri üzerinde araştırma yapan nadir çalışmalar olduğu tespit edilmektedir.

Memiş (2014), yaptığı çalışma Karadeniz Bölgesinde fındık ihracatı yapan 83 işletmeyi kapsamaktadır. 44 işletmeye ulaşılmış anket yöntemi kullanılarak sorular sorulmuştur. Araştırmanın amacı, fındık mamulleri için depo yeri seçimini etkileyen faktörlerin belirlenmesi ve işletme yöneticilerinin lisanslı depoculuk sistemi ile ilgili algılamaların araştırılmasıyla birlikte işletmelerin genel ve mevcut depo özelliklerinin depo yeri seçimi üzerinde anlamlı bir farklılığa ve ilişkiye neden olup olmadığının belirlenmesidir. Lisanslı depoculuk sisteminin kurulmasını etkileyen algısal faktörleri; üretim/pazarlama, sistem işleyişi ve maliyet faktörleri olarak belirlenmiştir (Memiş, 2014).

Karabaş ve Gürler (2010), yaptığı çalışmada 2005 yılında yasalaşan ve mevzuat altyapısı tamamlanan lisanslı depoculuk sistemi ile tarım piyasalarında

fiyatlar sağlıklı şekilde oluştuğunu, mamullerin pazarlanmasının zamana yayıldığını, kamu piyasalardan çekilerek düzenleyici ve denetleyici konuma gelmekte olduğunu, yeni finans ve yatırım araçları oluştuğunu, kaliteli üretim teşvik edildiğini, yeni istihdam alanları gelişmekte ve borsaların spot piyasa işlemlerinden forward ve futures işlemlere geçişi sağlandığını ortaya koymuştur. Sistemin sağlayacağı avantajlar sistem içerisinde yer alan gruplar açısından incelemek mümkün olduğunu ifade etmiştir (Karabaş vd, 2010).

Önen (2009), yaptığı çalışmada istikrarsızlığa çözüm olacak en önemli araçlardan birisi lisanslı depoculuk olduğunu belirtmiştir. Üreticiler tarafından, emanet vermek amacıyla getirilen mamul, öncelikle laboratuvarında kalite ve sınıflandırılması yapılarak lisanslı depolarda depolandığını ve teslim edilen mamul karşılığı mamulü temsil edene, ürün senedi düzenlendiğini ifade etmiştir (Öner, 2009).

Çelik (2019), yaptığı çalışma Kırşehir ili Mudur ilçesinde hububat üretimi yapan üreticileri kapsamaktadır. Çalışmanın amacı, Türkiye’de lisanslı depo sistemini ortaya koymak, hububat üreticilerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek ve üreticilerin lisanslı depoculuk sistemine bakış ve eğilimini incelemektir. Araştırma sonucuna göre İç Anadolu Bölgesi başta olmak üzere tüm bölgelerdeki kalite kayıplarının önlenmesi ve güvenli depolama için lisanslı depolamanın önemi ortaya çıkarılmaktadır (Çelik, 2019).

Sayran (2013), yaptığı çalışma İzmir ilinde faaliyet gösteren zeytin yağı ihracatı yapan firma sahiplerini kapsamaktadır. Çalışmanın amacı, Türkiye’nin zeytin yağı üretim ve ticaretinde yaşadığı sorunların çözülmesi noktasında sanayici ve ihracatçıların lisanslı depoculuktan beklentilerinin belirlenmesidir. Lisanslı depoculuk mevzuatı sistemin kurulumu ve düzgün çalışması için tek başına yeterli değildir. Yasal düzenlemelerin hayata geçirilebilmesi ve sistemden beklenen faydaların sağlanabilmesi için, sektördeki tüm aktörlerin, özellikle üretici, sanayici ve ihracatçıların sistemle bütünleşik tüm konularda eğitilmesi ve bilgilendirilmesi gerekmektedir (Sayran, 2013)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ORTA ANADOLU BÖLGESİNDE LİSANSLI DEPOCULUKLA İLGİLİ ALAN ÇALIŞMASI

3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı sitesinden alınan son verilere göre Türkiye’de 224 tane kuruluş izni verilen lisanlı depo işletmeleri bulunmaktadır. Orta Anadolu’da 124 tane kuruluş mevcuttur. Ülkede hububat üretimin en yaygın olduğu Orta Anadolu bölgesinde hububat ürünlerin ne kadarlık kısmını lisanslı depolarda tuttuklarını ve lisanslı depoculuğun faydalarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Diğer bir başka amaç ise; ileride yapılacak olan çalışmalara yol gösterebilmektir.

Çalışmanın birinci bölümünde; lisanslı depoculuk kavramı, lisanlı depoculuk sistemine konu olan ürünler, lisanslı depoculuk hedefleri, sistemde yer alan aktörler, sistemin işleyiş biçimi, lisanlı depo sisteminin mevzuatı ve devlet destekleri, lisanslı depoculuk sisteminin avantajları ve dezavantajlar son olarak da kuruluş izni ve faaliyet izninin alınması ile ilgili konular ele alınmaktadır. İkinci bölümde: Hububat ürünleri, Türkiye’de hububat piyasası, hububatta dış ticaret, Türkiye’de uygulanan hububat alım politikaları, hububat pazarlama kanalları, Dünya’da ve Türkiye’de lisanslı depo uygulamaları gibi konular üzerinde durulmaktadır. Son bölümde ise Orta Anadolu’da faaliyette olan lisanslı depolar hakkında anket çalışması ile veriler toplanmış, SPSS istatistik programı ile analiz edilip sonuçlandırılmıştır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma yöntemi olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket formu dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demokratik özellikler için bilgi formu, ikinci bölümde lisanslı depoculuk sistemi ile ilgili algılamalar, üçüncü bölümde lisanslı depo sistemiyle elde edilecek avantajlar ve dördüncü bölümde ise lisanslı

depo sistemiyle elde edilecek dezavantajlar olmak üzere toplam 35 soru katılımcılara yöneltilmiştir.

3.3. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın evreni, Türkiye’de hububat alanında kurulan lisanslı depoları kapsamaktadır. Hububat üretiminin en fazla olduğu bölge Orta Anadolu olduğundan dolayı örnekleme çevresi, bu bölgede kurulan 124 lisanslı depo işletmesinin, 110 işletmesine hem online hem telefonda iletişime geçerek anket yöntemi uygulanmış ve katılımcıların vermiş oldukları cevaplar neticesinde bulgulara ulaşılmıştır.

3.4. Veri Toplama Metodu

Ampirik araştırma yaparken birincil (gözlem, görüşme, anket, deney, alan çalışması) ve ikincil veri (başkaları tarafından derlenmiş birincil veriler) olmak üzere iki tip veri kullanılmaktadır. Bu çalışmanın literatür araştırması ve anket formunun belirlenmesi için ikincil verilerden, ampirik çalışma için de birincil verilerden yararlanılmıştır. İkincil veriler, birincil verilerden elde edilecek sonuçların daha iyi anlaşılması için gerekli ve önemlidir. İkincil verilerin elde edilmesinde, konu ile ilgili süreli, süresiz yayınlar, Internet kaynakları, veri tabanları, web sayfaları, daha önce yapılan lisansüstü tez çalışmaları, uzmanlık tezleri vb. kaynaklardan yararlanılmıştır

3.5. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın hipotezleri aşağıda yer almaktadır.

H_{1.1}: İşletmenin toplam çalışan sayısına göre lisanslı depoculuk sistemi anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{1.2}: İşletmenin toplam çalışan sayısına göre üretim pazarlama faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{1.3}: İşletmenin toplam çalışan sayısına göre sistem işleyiş faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{1.4}: İşletmenin toplam çalışan sayısına göre maliyet faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{2.1}: İşletmenin kuruluş tarihine göre lisanslı depoculuk sistemi anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{2.2}: İşletmenin kuruluş tarihine göre üretim pazarlama faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{2.3}: İşletmenin kuruluş tarihine göre sistem işleyiş faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{2.4}: İşletmenin kuruluş tarihine göre maliyet faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{3.1}: İşletmenin toplam aylık brüt cirosuna göre lisanslı depoculuk sistemi anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{3.2}: İşletmenin toplam aylık brüt cirosuna göre üretim pazarlama faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{3.3}: İşletmenin toplam aylık brüt cirosuna göre sistem işleyiş faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{3.4}: İşletmenin toplam aylık brüt cirosuna göre maliyet faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{4.1}: İşletmenin toplam faaliyet alanına göre lisanslı depoculuk sistemi anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{4.2}: İşletmenin toplam faaliyet alanına göre üretim pazarlama faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{4.3}: İşletmenin toplam faaliyet alanına göre sistem işleyiş faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{4.4}: İşletmenin toplam faaliyet alanına göre maliyet faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

3.6. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan anket yönteminde birinci ve ikinci kısımdaki sorular “Lisanslı depo yeri seçimini etkileyen faktörlerin fındık mamulü ihracatı yapan işletme yöneticileri tarafından algılanması” adlı çalışmadan oluşturulmuş (Memiş, 2014) üçüncü ve dördüncü kısımdaki sorular ise “İzmir ilinde zeytinyağı üretim ve ihracatı açısından lisanslı depoculuktan beklentiler” adlı çalışmadan elde edilmiştir (Sayran, 2013).

Nunnally (1978)’e göre Cronbach Alpha değerinin 0.70 ve üstü olduğu durumlarda ölçeğin güvenilir olduğu kabul edilmektedir (Kent, 2001: 221). Cronbach Alpha değeri ölçekteki veya faktördeki soru sayısına duyarlı bir değer olduğu için, soru sayısının az olduğu durumlarda 0.60 değeri ve üstü de kabul edilebilir sınır olarak dikkate alınabilmektedir (Sipahi ve diğerleri 2008: 89). Çalışmada 4 ve 8 nolu ifadeler güvenilirliği düşürdüğü için ölçekten çıkartılmış olup, elde edilen 8 maddenin Cronbach alfa değeri 0.60 olarak bulunmuştur.

Lisanslı depoculuk sistemi ölçeği açıklayıcı faktör analiz sonuçlarına baktığımızda; Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği değeri= 0.6 bulunmuştur. Barlett Testi 183.67 olarak bulunmuş olup $p < 0.001$ anlamlı olarak hesaplanmıştır.

AFA sonucunda lisanslı depoculuk sistemi ölçeğinin 8 maddeden oluşan ve 3 alt boyutlu bir yapıya sahip olduğu ve toplam varyansın %65.68’ ini açıkladığı görülmüştür. Bu değerlere göre lisanslı depoculuk sistemi ölçeğinin geçerli olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1: Lisanslı Depoculuk Sistemi Açıklayıcı Faktör Analizi

Lisanslı Depoculuk Sistemi		Faktör	Açıklanan Varyans (%)
Üretim Pazarlama Faktörü Öz Değer=1.230	5.İhracatın daha güvenilir bir şekilde yapılması sağlanmaktadır.	0.75	17.53
Sistem İşleyiş Faktörü	3. Kurulmasında devletin sağladığı vergi muafiyetleri yeterli düzeydedir	0.78	27.11

Öz Değer=2.669	6. Devlet teşvikler vermelidir	0.62	
	9. Orta Anadolu' da sistemin işleyeceğini düşünüyorum	0.81	
	10. Türkiye' de sisteminin işleyeceğini düşünüyorum	0.81	
	1. Kuruluş maliyetleri yüksektir	0.87	
Maliyet Faktörü Öz Değer=1.355	2. Lisanslı depoculukta hububatta fire kaybı önlenmektedir	0.79	21.04
	7. Verilen ürün senedine karşılık bankadan kredi alınabilmesi sistemin uygulanabilirliğini kolaylaştırır	0.69	
Toplam			65.68

Tablo 11' de görüldüğü üzere alt boyutlar 3 faktöre ayrılmıştır. Üretim pazarlama faktörü 5 nolu madde, sistem işleyiş faktörü 3, 6, 9, 10 nolu madde, maliyet faktörü 1, 2, 7 nolu maddelerden oluşmuştur. Faktör yükleri incelendiğinde en düşük 0.62 bulunmuştur. Faktör analizi için olması gereken değer (> 0.40) üstünde bulunduğu için herhangi bir işlem yapılmayıp tüm maddeler geçerliliği sağlanmış olup maddelerin tamamı anlamlıdır.

3.7. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde IBM SPSS Statistics 24.00 programı kullanılarak analizler yapılmıştır. Lisanslı depoculuk sistemi ve alt boyutlarının işletmenin kuruluş tarihine göre karşılaştırmalarda bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Lisanslı depoculuk sistemi ve alt boyutlarının işletmenin toplam çalışan sayısı, toplam aylık brüt ciro, işletmenin toplam faaliyet alanına göre karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmış olup, post hoc test olarak LSD testi uygulanmıştır.

3.8. Araştırma Bulguları

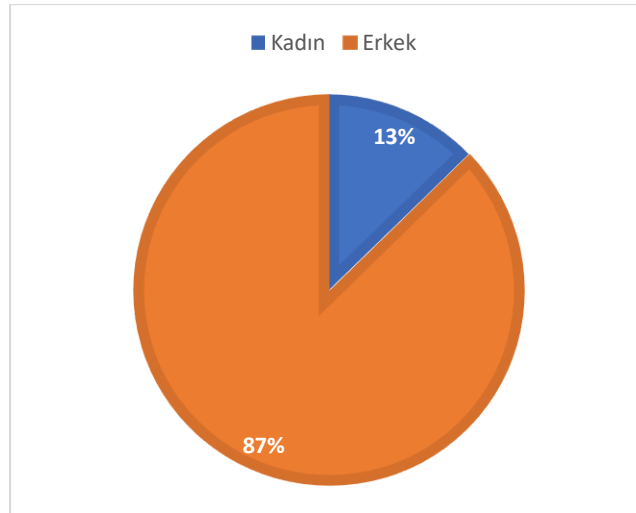
Lisanslı depo sahiplerine demografik bilgiler içeren sorular yöneltilmiştir.

Tablo 2: Demografik Bilgiler

N=110		n	%
Cinsiyet	Kadın	14	12.7
	Erkek	96	87.3
Öğrenim Durumu	Lise	10	9.1
	Lisans	74	67.3
	Yüksek Lisans	15	13.6
	Diğer	11	10.0
İşletmenin Toplam Çalışan Sayısı	5 ve altı	37	33.6
	6-10	51	46.4
	11-15	17	15.5
	16-20	1	.9
	21 ve üstü	4	3.6
Görüşülen Kişinin Görevi	İşletme Müdürü	70	63.6
	Müdür Yardımcısı	2	1.8
	Pazarlama Müdürü	5	4.5
	Mali İşler sorumlusu	17	15.5
	Diğer	16	14.5
İşletmenin Kuruluş Tarihi	2010 öncesi	3	2.7
	2010-2015	16	14.5
	2016-2021	91	82.7
Toplam Aylık Brüt Ciro (TL)	50.000 ve altı	7	6.4
	50.001-100.000	24	21.8
	100.001-150.000	23	20.9
	150.001-200.000	19	17.3
	200.001 ve üstü	37	33.6
İşletmenin Toplam Faaliyet Alanı (m ²)	10.000 ve altı	15	13.6
	10.001-20.000	27	24.5
	20.001-30.000	23	20.9
	30.001-40.000	18	16.4
	40.001 ve üstü	27	24.5
İşletmenin Sermaye Yapısı	Yerli sermaye	110	100.0
	Yabancı sermaye	0	.0
	Yabancı sermaye ortaklığı	0	.0

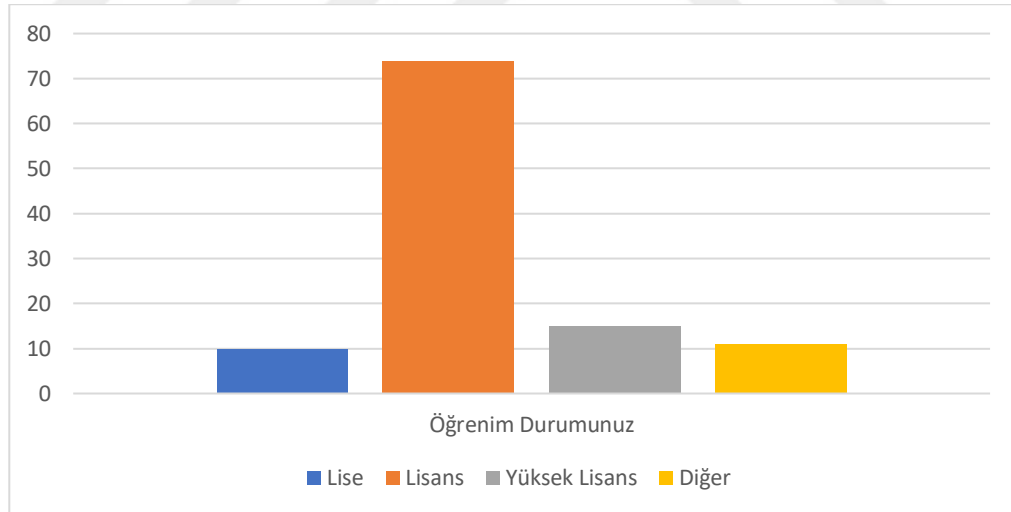
Tablo 12’de demografik bilgilere yer verilmektedir. Demografik bilgiler sırasıyla incelenmektedir.

Şekil 3: Demografik Özellik Cinsiyet

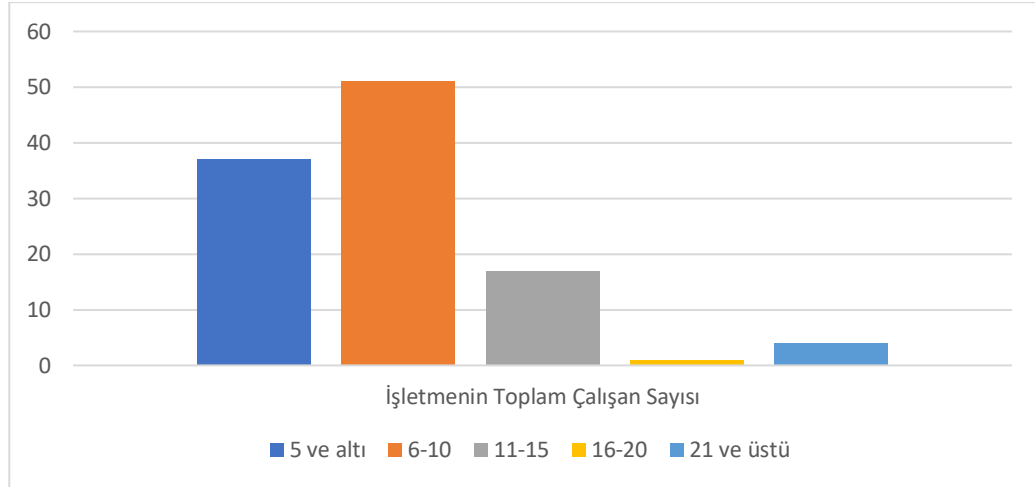
Şekil 7’de Demografik Özelliklerden Cinsiyet üzerinde durulmuştur. Araştırmaya 110 işletme çalışanı olup, görüşülen kişilerden %12.7’ sinin kadın, %87.3’ ünün erkek olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 4: Demografik Özellik Öğrenim Durumu

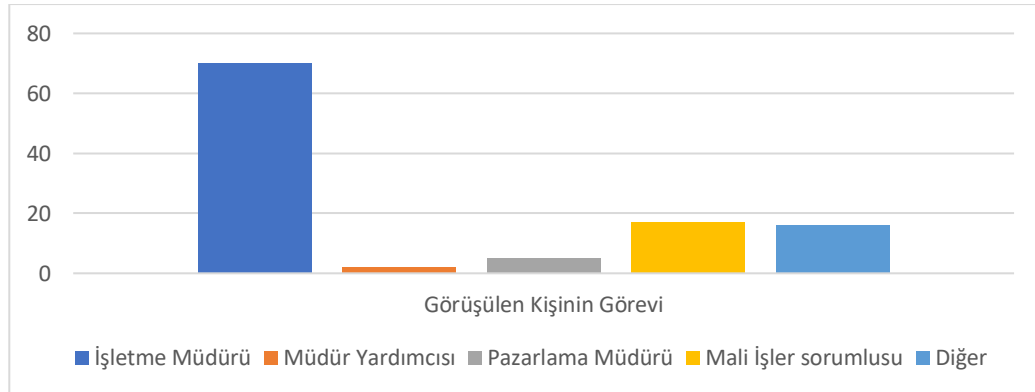
Şekil 8’de ankete katılanların öğrenim durumu ile ilgili bilgiler yer almaktadır. %9.1’ inin lise, %67.3’ ünün lisans, %13.6’ sının yüksek lisans, %10.0’ unun diğer eğitim düzeyinde olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 5: Demografik Özellik İşletmenin Toplam Çalışan Sayısı

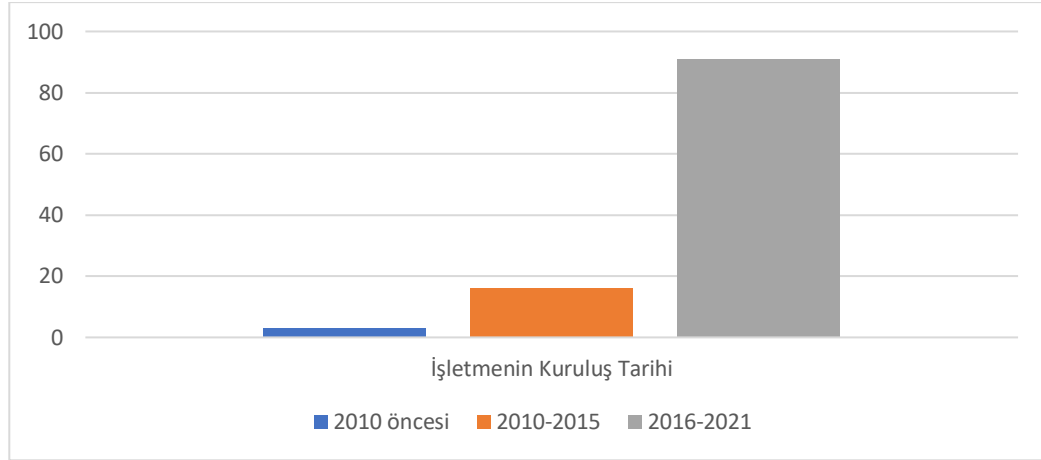
Şekil 9’da İşletmenin toplam çalışan sayısı üzerinde durulmuştur. Görüşülen işletmelerden %33.6’ sının 5 ve altında, %46.4’ ünün 6-10 arasında, %15.5’ inin 11-15 arasında, % .09’ unun 16-20 arasında, %3.6’ sının 21 ve üstünde çalışanı olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 6: Demografik Özellik Görüşülen Kişinin Görevi

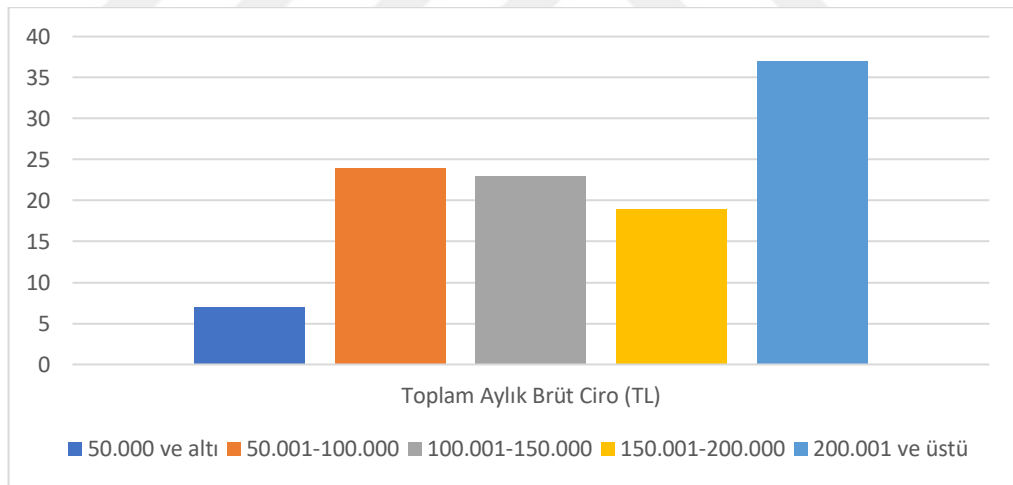
Şekil 10’da görüşülen kişinin görevi hakkında bilgi verilmiştir. %63.6’ sının işletme müdürü, %1.8’ inin müdür yardımcısı, %4.5’ inin pazarlama müdürü, %15.5’ inin mali işler sorumlusu olarak çalıştığı ve %14.5’ inin diğer görevde olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 7: Demografik Özellik İşletmenin Kuruluş Tarihi

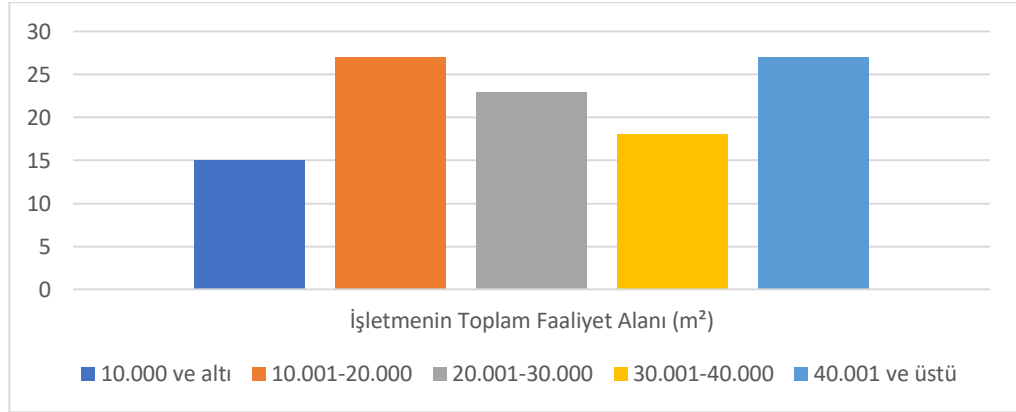
Şekil 11’de işletmenin kuruluş tarihi hakkında bilgi verilmiştir. İşletmenin kuruluş yılı olarak %2.7’ sinin 2010 yılı öncesi, %14.5’ inin 2010-2015 yılı arasında, %82.7’ sinin 2016-2021 yılı arasında kurulduğu gözlenmiştir.

Şekil 8: Toplam Aylık Brüt Ciro (TL)

Şekil 12’de işletmenin aylık brüt cirosu gösterilmektedir. İşletmelerin %6.4’ ünün 50.000TL ve altında, %21.8’ inin 50.001-100.000TL arasında, %20.9’ unun 100.001-150.000TL arasında, %17.3’ ünün 150.001-200.000TL arasında, %33.6’ sının 200.001TL ve üstünde toplam aylık brüt cirosunun olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 9: İşletmenin Toplam Faaliyet Alanı (m²)

Şekil 13'te işletmenin toplam faaliyet alanı gösterilmektedir. İşletmenin %13.6' sının 10.000m² ve altında, %24.5' inin 10.001-20.000m² arasında, %20.9' unun 20.001-30.000m² arasında, %16.4' ünün 30.001-40.000m² arasında, %24.5' inin 40.001m² ve üstünde toplam faaliyet alanının olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3: Hububatta Lisanslı Depo Sistemiyle Elde Edilecek Avantajlar ve Uygulamaları Sırasında Oluşabilecek Dezavantajlar

N=110		1. Kesinlikle katılmıyoru		2. Katılmıyoru		3. Fikrim yok		4. Katılıyorum		5. Kesinlikle katılıyorum		Ort.	S. Sapma
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Hububatta Lisanslı Depo Sistemiyle	İhracat kolaylaşır	0	.0	19	17.3	10	9.1	58	52.7	23	20.9	4	.97
	Elde edilen kâr artar	0	.0	12	10.9	14	12.7	62	56.4	22	20.0	4	.87
	Pazar kaybı sorunları azalır	0	.0	2	1.8	3	2.7	76	69.1	29	26.4	4	.57
	İhracat sezonu uzar	0	.0	24	21.8	14	12.7	55	50.0	17	15.5	4	1.00
	Pazara sunulan kaliteli hububat miktarı artar	0	.0	0	.0	6	5.5	66	60.0	38	34.5	4	.56
	Farklı ülkelere ihracat olanağı sağlanır	2	1.8	17	15.5	15	13.6	53	48.2	23	20.9	4	1.03
	Depolama sırasında meydana gelen kalite kayıpları azalır	0	.0	5	4.5	2	1.8	68	61.8	35	31.8	4	.69
	İhracatta diğer ülke ihracatçıları ile rekabet şansı artar	3	2.7	27	24.5	10	9.1	54	49.1	16	14.5	3	1.10
Hububatta Lisanslı Depo	Doğru ve zamanında kredi kullanımı kolaylaşır	0	.0	5	4.5	10	9.1	72	65.5	23	20.9	4	.70
	Hububat ürünlerinin kendi yapılarından kaynaklı depolama riskleri lisanslı depoculuğun uygulamasına engel olur	12	10.9	45	40.9	5	4.5	44	40.0	4	3.6	3	1.18
	Çeşitli, bölgesel ve fiziksel farklılıkları nedeniyle depolama güçleşir	8	7.3	47	42.7	6	5.5	43	39.1	6	5.5	3	1.16
	Yüksek kalitedeki hububat ürünlerinin beklendiği şekilde değerlendirilmesine engel olur	21	19.1	71	64.5	7	6.4	11	10.0	0	.0	2	.81
	Lisanslı depolama kârlı değildir	9	8.2	72	65.5	9	8.2	19	17.3	1	.9	2	.90
	Pazarlanmasında sorun çıkar	23	20.9	85	77.3	1	.9	1	.9	0	.0	2	.47
	Dökme ticarete sorun çıkar	10	9.1	83	75.5	12	10.9	4	3.6	1	.9	2	.65
	Markalı ticarete sorun çıkar	11	10.0	81	73.6	15	13.6	3	2.7	0	.0	2	.58
Hububatta Lisanslı Depo	Türkiye’ de sistem kurulumunda geç kalındı	1	.9	8	7.3	4	3.6	62	56.4	35	31.8	4	.85

Tablo 13’ te hububatta lisanslı depo sistemiyle elde edilecek avantajlar ve uygulamaları sırasında oluşabilecek dezavantajlar yer almaktadır.

Ankete katılan işletme çalışanların verdikleri yanıtlara dayanarak, hububatta lisanslı depo sistemiyle elde edilecek avantajlar başlığı altında yer alan maddelerin neredeyse tümünün puan ortalamasının 4 olduğu söylenebilir. “İhracatta diğer ülke ihracatçıları ile rekabet şansı artar” ifadesi hububatta lisanslı depo sistemiyle elde edilecek avantajlar başlığı altında yer alan maddeler içerisinde puan ortalaması en düşük ifadedir (3P). Diğer tüm ifadelerin puan ortalamaları aynıdır (4P). Katılımcıların en fazla “Kesinlikle Katılıyorum” cevabını verdikleri ifade “Pazara sunulan kaliteli hububat miktarı artar” ifadesidir (n=38 (%34.5)). Katılımcıların en fazla “Katılıyorum” şeklinde yanıt verdikleri ifade “Pazar kaybı sorunları azalır” (n=76 (%69.1)). “Farklı ülkelere ihracat olanağı sağlanır” ifadesi katılımcıların en çok kararsız kalarak “Fikrim yok” yanıtını verdikleri ifade olmuştur (n=15 (%13.6)). Yine olumsuz yanıtlarından “Katılmıyorum” yanıtının en fazla tekrarlandığı ifade (n=27 (%24.5)) ile “İhracatta diğer ülke ihracatçıları ile rekabet şansı artar” ifadesidir. Bu ifade aynı zamanda katılımcıların en fazla “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını verdikleri ifadedir (n=3 (%2.7)).

Lisanslı depo kuruluşlarına lisanslı depoların avantajlarıyla ilgili sorular yöneltilmiştir. Bu sorulara lisanslı depo kuruluşlarının çoğunluğu katılıyorum şeklinde cevap verdiği için dolayı lisanslı depoların üreticiler ve lisanlı depo sahipleri için yüksek oranda fayda sağladığı tespit edilmiştir.

Ankete katılan işletme çalışanların verdikleri yanıtlara dayanarak, hububatta lisanslı depo sisteminin uygulamaları sırasında oluşabilecek dezavantajlar başlığı altında yer alan maddelerden “Türkiye’ de sistem kurulumunda geç kalındı” ifadesi puan ortalaması en yüksek ifade olarak dikkat çekmektedir (4P). “Türkiye’ de sistem kurulumunda geç kalındı” ifadesi katılımcıların en fazla “Kesinlikle Katılıyorum” (n=35 (%31.8)) ve “Katılıyorum” (n=62 (%56.4)) yanıtlarını verdikleri ifade olmuştur. Yani bu ifadeye toplamda katılımcıların yaklaşık %88’i “Katılıyorum” veya “Kesinlikle Katılıyorum”

şeklinde yanıt vermiştir. “Markalı ticarete sorun çıkar” ifadesi katılımcıların en çok kararsız kalarak “Fikrim yok” yanıtını verdikleri ifade olmuştur (n=15 (%13.6)). “Katılmıyorum” yanıtının en fazla tekrarlandığı ifade (n=85 (%77.3)) ile “Pazarlanmasında sorun çıkar” ifadesidir. Bu ifade aynı zamanda katılımcıların en fazla “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını verdikleri ifadedir (n=23 (%20.9)). Yani “Pazarlanmasında sorun çıkar” ifadesine toplamda katılımcıların yaklaşık %98’i “Katılmıyorum” veya “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir. Bir diğer deyiş ile katılımcıların en fazla fikir birliği içerisinde olduğu ifade “Pazarlanmasında sorun çıkar” ifadesidir. Katılımcılar bu yargıya güçlü bir şekilde katılmadıklarını ifade etmişlerdir.

Lisanslı depo kuruluşlarına lisanslı deponun avantajlarıyla ilgili sorular yöneltilmiştir. ‘Türkiye’de sistemin kurulumuna geç kalındı’ sorusuna lisanslı depo kuruluşlarının büyük bir oranı ‘kesinlikle katılıyorum’ cevabını verdiği için ve ‘Hububat ürünlerinin pazarlanmasında sorun çıkar’ sorusuna çoğunluğu ‘kesinlikle katılmıyorum’ cevabını verdiği için lisanslı depoların hububat ürünleri için sorun teşkil etmediği ve sayılarının artırılması gerektiği tespit edilmiştir.

3.9. Ölçeklerin Tanımlayıcı İstatistikleri

Tablo 4: Lisanslı Depoculuk Sistemi Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

N=110	Ort.	S. Sapma	Min	Max	Çarpıklık	Basıklık
Lisanslı Depoculuk Sistemi	3.98	.42	3.25	5.00	.48	-.34
Üretim Pazarlama Faktörü	3.95	.94	2.00	5.00	-.91	.12
Sistem İşleyiş Faktörü	4.03	.43	3.00	5.00	.42	-.43
Maliyet Faktörü	3.91	.58	2.67	5.00	-.05	-.84

Tablo 14’te Lisanslı depoculuk sistemi ölçeği ve alt boyut puanlarına ilişkin tanımlayıcı istatistik sonuçları gösterilmektedir.

Lisanslı depoculuk sistemi ortalama puanının 3.98 olduğu, alt boyutlarından üretim pazarlama faktörü ortalama puanının 3.95, sistem işleyiş faktörü ortalama puanının 4.03, maliyet faktörü ortalama puanının 3.91 olduğu tespit edilmiştir.

Çarpıklık ve basıklık değerleri ± 1.5 olduğu zaman normal dağılım olduğu kabul edilmektedir (Tabachnick and Fidell, 2013). Dolayısıyla çarpıklık ve basıklık değerleri ± 1.5 aralığında olduğundan Lisanslı depoculuk sistemi ölçeği ve alt boyut puanlarının normal dağılım gösterdiği gözlenmiştir.

3.10.Fark Testleri

Lisanslı depoculuk sistemi ve alt boyutlarına ilişkin puan ortalamalarının işletmenin bazı özelliklerine göre oluşturulan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı olarak değişip değişmediğini belirlemek için bazı istatistiksel yöntemlerden yararlanılmıştır. Lisanslı depoculuk sistemi ve alt boyutlarına ilişkin puan ortalamalarının işletmenin kuruluş tarihine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır.

Lisanslı depoculuk sistemi ve alt boyutlarına ilişkin puan ortalamalarının işletmenin toplam çalışan sayısı, toplam aylık brüt ciro, işletmenin toplam faaliyet alanına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ANOVA testi kullanılmış olup, ANOVA testi sonucunda en az iki grup ortalaması arasında farklılık tespit edilen değişkenler için çoklu karşılaştırma testlerinden LSD testi kullanılmıştır.

A. İşletme Çalışan Sayısı ile Lisanslı Depoculuk Sistemi ve Alt Boyutları

H_{1.1}: İşletmenin toplam çalışan sayısına göre lisanslı depoculuk sistemi anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{1.2}: İşletmenin toplam çalışan sayısına göre üretim pazarlama faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{1.3}: İşletmenin toplam çalışan sayısına göre sistem işleyiş faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{1.4}: İşletmenin toplam çalışan sayısına göre maliyet faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

Tablo 5: İşletmenin Toplam Çalışan Sayısına Göre Lisanslı Depoculuk Sistemi Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

N=110	İşletmenin Toplam Çalışan Sayısı	n	Ort.	S. Sapma	F	p
Lisanslı Depoculuk Sistemi	5 ve altı	37	3.99	0.42	0.696	0.56
	6-10	51	3.93	0.41		
	11-15	17	4.10	0.39		
	16 ve üstü	5	3.95	0.60		
Üretim Pazarlama Faktörü	5 ve altı	37	3.84	1.04	0.554	0.65
	6-10	51	3.98	0.86		
	11-15	17	4.18	0.95		
	16 ve üstü	5	3.80	1.10		
Sistem İşleyiş Faktörü	5 ve altı	37	4.00	0.43	0.227	0.88
	6-10	51	4.04	0.40		
	11-15	17	4.09	0.48		
	16 ve üstü	5	3.95	0.62		
Maliyet Faktörü	5 ve altı	37	4.03	0.56	2.116	0.10
	6-10	51	3.76	0.61		
	11-15	17	4.08	0.46		
	16 ve üstü	5	4.00	0.71		

F: ANOVA, *p≤0.05: Düzeyinde Anlamlı

Tablo 15’ te işletmenin toplam çalışan sayısına göre lisanslı depoculuk sistemi ölçeği ve alt boyut ortalama puanlarının karşılaştırma için yapılan ANOVA testi sonuçları yer almaktadır İşletmenin toplam çalışan sayısına göre lisanslı depoculuk sistemi (F=0.696; p=0.56), üretim pazarlama faktörü (F=0.554; p=0.65), sistem işleyiş faktörü (F=0.227; p=0.88) ve maliyet faktör (F=2.116; p=0.10) ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu doğrultuda H_{1.1}, H_{1.2}, H_{1.3}, H_{1.4} hipotezleri reddedilmiştir.

B. İşletme Kuruluş Tarihi ile Lisanslı Depoculuk Sistemi ve Alt Boyutları

H_{2.1}: İşletmenin kuruluş tarihine göre lisanslı depoculuk sistemi anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{2.2}: İşletmenin kuruluş tarihine göre üretim pazarlama faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{2.3}: İşletmenin kuruluş tarihine göre sistem işleyiş faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{2.4}: İşletmenin kuruluş tarihine göre maliyet faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

Tablo 6: İşletmenin Kuruluş Tarihine Göre Lisanslı Depoculuk Sistemi Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

N=110	İşletmenin Kuruluş Tarihi	n	Ort.	S. Sapma	t	p
Lisanslı Depoculuk Sistemi	2015 ve öncesi	19	4.18	0.31	2.362	0.02*
	2016-2021	91	3.93	0.43		
Üretim Pazarlama Faktörü	2015 ve öncesi	19	4.16	0.76	1.035	0.30
	2016-2021	91	3.91	0.97		
Sistem İşleyiş Faktörü	2015 ve öncesi	19	4.18	0.42	1.748	0.08
	2016-2021	91	4.00	0.43		
Maliyet Faktörü	2015 ve öncesi	19	4.18	0.42	2.196	0.03*
	2016-2021	91	3.86	0.60		

t: Bağımsız Örneklem t Testi, *p≤ 0.05: Düzeyinde Anlamlı

Tablo 16’ da işletmenin kuruluş tarihine göre lisanslı depoculuk sistemi ölçeği ve alt boyut ortalama puanlarının karşılaştırmaları için yapılan bağımsız örnek t testi sonuçları yer almaktadır. İşletmenin kuruluş tarihine göre üretim pazarlama faktörü (t=1.035; p=0.30) ve sistem işleyiş faktör (t=1.748; p=0.08) ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (p>0.05). Bu doğrultuda H_{2.2}, H_{2.3} hipotezleri reddedilmiştir. Yani işletmenin kuruluş tarihine göre üretim pazarlama faktörü ve sistem işleyiş faktörü ortalama puanları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Bağımsız örnek t testi sonucunda işletmenin kuruluş tarihine göre lisanslı depoculuk sistemi ($t=2.362$; $p=0.02<0.05$) ve maliyet faktör ($t=2.196$; $p=0.03<0.05$) ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiş olup, 2015 yıl öncesi kurulan işletmelerin Lisanslı depoculuk sistemi ortalama puanı (4.18), 2016-2021 yılları arasında kurulan işletmelerin Lisanslı depoculuk sistemi ortalama puanından (3.93) yüksektir ve bu yükseklik istatistiksel olarak anlamlıdır. Benzer şekilde 2015 yıl öncesi kurulan işletmelerin maliyet faktörü ortalama puanı (4.18), 2016-2021 yılları arasında kurulan işletmelerin Lisanslı depoculuk sistemi ortalama puanından (3.86) yüksektir ve bu yükseklik istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu doğrultuda $H_{2.1}$, $H_{2.4}$ hipotezleri kabul edilmiştir.

C. İşletme Toplam Aylık Ciro ile Lisanslı Depoculuk Sistemi ve Alt Boyutları

$H_{3.1}$: İşletmenin toplam aylık brüt cirosuna göre lisanslı depoculuk sistemi anlamlı farklılık göstermektedir.

$H_{3.2}$: İşletmenin toplam aylık brüt cirosuna göre üretim pazarlama faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

$H_{3.3}$: İşletmenin toplam aylık brüt cirosuna göre sistem işleyiş faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

$H_{3.4}$: İşletmenin toplam aylık brüt cirosuna göre maliyet faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

Tablo 7: İşletmenin Toplam Aylık Brüt Cirosuna Göre Lisanslı Depoculuk Sistemi Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

N=110	Toplam Aylık Brüt Ciro (TL)	n	Ort.	S. Sapma	F	p	Fark
Lisanslı Depoculuk Sistemi	a. 50.000 ve altı	7	3.77	0.37	0.988	0.42	-
	b. 50.001-100.000	24	4.00	0.50			
	c. 100.001-150.000	23	3.99	0.43			
	d. 150.001-200.000	19	4.10	0.33			
	e. 200.001 ve üstü	37	3.93	0.39			
Üretim Pazarlama Faktörü	a. 50.000 ve altı	7	3.43	0.98	2.545	0.04*	d>e

	b. 50.001-100.000	24	3.96	1.08			
	c. 100.001-150.000	23	4.00	0.74			
	d. 150.001-200.000	19	4.47	0.51			
	e. 200.001 ve üstü	37	3.76	1.04			
Sistem İşleyiş Faktörü	a. 50.000 ve altı	7	3.93	0.24			
	b. 50.001-100.000	24	4.07	0.41			
	c. 100.001-150.000	23	4.08	0.49	0.358	0.84	-
	d. 150.001-200.000	19	4.05	0.35			
	e. 200.001 ve üstü	37	3.98	0.47			
Maliyet Faktörü	a. 50.000 ve altı	7	3.67	0.58			
	b. 50.001-100.000	24	3.92	0.65			
	c. 100.001-150.000	23	3.87	0.62	0.541	0.71	-
	d. 150.001-200.000	19	4.04	0.58			
	e. 200.001 ve üstü	37	3.92	0.54			

F: ANOVA, * $p \leq 0.05$: Düzeyinde Anlamlı

Tablo 17’ de işletmenin toplam aylık brüt cirosuna göre lisanslı depoculuk sistemi ölçeği ve alt boyut ortalama puanlarının karşılaştırması için yapılan ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. İşletmenin toplam aylık brüt cirosuna göre lisanslı depoculuk sistemi ($F=0.988$; $p=0.42$), sistem işleyiş faktörü ($F=0.358$; $p=0.84$) ve maliyet faktör ($F=0.541$; $p=0.71$) ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Bu doğrultuda $H_{3.1}$, $H_{3.3}$, $H_{3.4}$ hipotezleri reddedilmiştir. Yani işletmenin toplam aylık brüt cirosuna göre lisanslı depoculuk sistemi, sistem işleyiş faktörü ve maliyet faktörü ortalama puanları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

İşletmenin toplam aylık brüt cirosuna göre oluşturulan gruplardan en az iki grubun ortalama üretim pazarlama faktör puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmiştir ($F=2.545$; $p=0.04<0.05$). ANOVA testi sonucunda hangi grupların üretim pazarlama faktör ortalama puanlarında farklılık olduğunu belirlenmek için çoklu karşılaştırma testlerinden LSD testi kullanılmıştır. Yapılan LSD test sonucuna göre toplam aylık 150.001-200.000TL brüt cirosun olan işletmelerin ortalama üretim pazarlama puanı (4.47), 200.001TL ve üstünde brüt cirosu olan işletmelerin ortalama üretim pazarlama puanından (3.76) yüksektir ve bu yükseklik istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu doğrultuda $H_{3.2}$ hipotezi kabul edilmiştir.

D. İşletme Faaliyet Alanı ile Lisanslı Depoculuk Sistemi ve Alt Boyutları

H_{4.1}: İşletmenin toplam faaliyet alanına göre lisanslı depoculuk sistemi anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{4.2}: İşletmenin toplam faaliyet alanına göre üretim pazarlama faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{4.3}: İşletmenin toplam faaliyet alanına göre sistem işleyiş faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{4.4}: İşletmenin toplam faaliyet alanına göre maliyet faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.

Tablo 8: İşletmenin Toplam Faaliyet Alanına Göre Lisanslı Depoculuk Sistemi Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

N=110	İşletmenin Toplam Faaliyet Alanı (m ²)	n	Ort.	S. Sapma	F	p
Lisanslı Depoculuk Sistemi	10.000 ve altı	15	3.81	0.24	0.770	0.55
	10.001-20.000	27	3.97	0.43		
	20.001-30.000	23	4.01	0.47		
	30.001-40.000	18	4.01	0.36		
	40.001 ve üstü	27	4.03	0.48		
Üretim Pazarlama Faktörü	10.000 ve altı	15	3.93	0.88	0.191	0.94
	10.001-20.000	27	3.96	0.81		
	20.001-30.000	23	3.91	1.24		
	30.001-40.000	18	3.83	1.10		
	40.001 ve üstü	27	4.07	0.73		
Sistem İşleyiş Faktörü	10.000 ve altı	15	3.88	0.23	0.708	0.59
	10.001-20.000	27	4.05	0.45		
	20.001-30.000	23	4.11	0.48		
	30.001-40.000	18	3.99	0.39		
	40.001 ve üstü	27	4.06	0.47		
Maliyet Faktörü	10.000 ve altı	15	3.67	0.58	1.224	0.31
	10.001-20.000	27	3.86	0.55		
	20.001-30.000	23	3.91	0.58		
	30.001-40.000	18	4.09	0.52		
	40.001 ve üstü	27	3.98	0.65		

F: ANOVA, *p≤ 0.05: Düzeyinde Anlamlı

Tablo 18’ de işletmenin toplam faaliyet alanına göre lisanslı depoculuk sistemi ölçeği ve alt boyut ortalama puanlarının karşılaştırma sonuçları yer almaktadır. İşletmenin toplam faaliyet alanına göre lisanslı depoculuk sistemi ($F=0.770$; $p=0.55$), üretim pazarlama faktörü ($F=0.191$; $p=0.94$), sistem işleyiş faktörü ($F=0.708$; $p=0.59$) ve maliyet faktör ($F=0.1.224$; $p=0.31$) ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu doğrultuda $H_{4.1}$, $H_{4.2}$, $H_{4.3}$, $H_{4.4}$ hipotezleri reddedilmiştir. Yani işletmenin toplam faaliyet alanına göre lisanslı depoculuk sistemi, üretim pazarlama faktörü, sistem işleyiş faktörü ve maliyet faktörü ortalama puanları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

3.11.Hipotez Sonuçları, Kabul ve Retleri

Tablo 9: Hipotez Sonuçları

Hipotezler	Sonuç
$H_{1.1}$: İşletmenin toplam çalışan sayısına göre lisanslı depoculuk sistemi anlamlı farklılık göstermektedir.	Reddedildi
$H_{1.2}$: İşletmenin toplam çalışan sayısına göre üretim pazarlama faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.	Reddedildi
$H_{1.3}$: İşletmenin toplam çalışan sayısına göre sistem işleyiş faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.	Reddedildi
$H_{1.4}$: İşletmenin toplam çalışan sayısına göre maliyet faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.	Reddedildi
$H_{2.1}$: İşletmenin kuruluş tarihine göre lisanslı depoculuk sistemi anlamlı farklılık göstermektedir.	Kabul Edildi
$H_{2.2}$: İşletmenin kuruluş tarihine göre üretim pazarlama faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.	Reddedildi
$H_{2.3}$: İşletmenin kuruluş tarihine göre sistem işleyiş faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.	Reddedildi
$H_{2.4}$: İşletmenin kuruluş tarihine göre maliyet faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.	Kabul Edildi
$H_{3.1}$: İşletmenin toplam aylık brüt cirosuna göre lisanslı depoculuk sistemi anlamlı farklılık göstermektedir.	Reddedildi

H _{3.2} : İşletmenin toplam aylık brüt cirosuna göre üretim pazarlama faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.	Kabul Edildi
H _{3.3} : İşletmenin toplam aylık brüt cirosuna göre sistem işleyiş faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.	Reddedildi
H _{3.4} : İşletmenin toplam aylık brüt cirosuna göre maliyet faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.	Reddedildi
H _{4.1} : İşletmenin toplam faaliyet alanına göre lisanslı depoculuk sistemi anlamlı farklılık göstermektedir.	Reddedildi
H _{4.2} : İşletmenin toplam faaliyet alanına göre üretim pazarlama faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.	Reddedildi
H _{4.3} : İşletmenin toplam faaliyet alanına göre sistem işleyiş faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.	Reddedildi
H _{4.4} : İşletmenin toplam faaliyet alanına göre maliyet faktörü anlamlı farklılık göstermektedir.	Reddedildi

Tablo 19’da hipotez sonuçları yer almaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye, Dünya'nın önemli hububat üreticisi ve ihracatçısı konumundadır. Ülkemizde en fazla Orta Anadolu bölgesinde hububat üretimi yapılmaktadır. Lisanslı depoların bir kısmı hammaddeye yakınlığından dolayı Orta Anadolu bölgesinde kurulmaktadır. Lisanslı depoculuğun faydalarını göz önünde bulundurarak lisanslı depo kuruluşlarının sayılarını artırılmalıdır. Dünya da nüfus hızlı bir biçimde arttığından dolayı yaşam koşulları zorlaşmaktadır. Bu nedenle insanların temel ihtiyaçları ve ülke kaynaklarını en etkin şekilde kullanmaları gerekmektedir. Lisanslı depoculuk sistemi piyasadaki tarımsal ürünlerin fiyat istikrarını sağlayarak ticareti kolaylaştırmaktadır. Buna ek olarak kaliteli stoklama işlemi yaparak uluslararası rekabet üstünlüğü sağlamaktadır.

Araştırmada elde edilen veriler SPSS tekniği ile analiz edilmiş ve aşağıdaki açıklanan sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmaya toplam 110 kişi katılmıştır. Araştırmada katılımcıların demografik özelliklerine incelendiğinde; erkek katılımcıların çoğunluğu göze çarpmaktadır (%87.3). Araştırmaya katılan Lisans mezunu oranı %67.3 iken Yüksek Lisans mezunu oranı %13.6 olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılan kişilerin işletme içerisinde aldıkları görevlere bakıldığında büyük bir çoğunluğu işletme müdürleri (%63.6) oluşturmaktadır. Araştırmanın yapıldığı işletmelerin kuruluş tarihlerine göre dağılımı “2016-2021” (%82.7), “2010-2015” (%14.5) ve “2010 öncesi” (%2.7) şeklindedir. Araştırmanın yapıldığı işletmeler aylık cirolarına (TL) göre değerlendirildiğinde 200.001 TL ve üstü aylık cirosu olanlar en fazla gözlenmiştir (%33.6). Toplam faaliyet alanında ise “10.001-20.000 m²” ve “40.001 ve üstü m²” olan işletme sayısı aynıdır (27 (%24.5)). Ayrıca araştırmada yer alana işletmelerin tamamı yerli sermaye yapısındadır.

Araştırma kapsamında verilerin analizi için bazı istatistiksel yöntemlerden yararlanılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini ölçmek için yapılan Cronbach alfa test sonucuna göre $\alpha=0,60$ olarak bulunmuştur. Cronbach Alpha değeri ölçekteki veya faktördeki soru sayısına duyarlı bir değer olduğu için, soru sayısının az

olduğu durumlarda 0.60 değeri ve üstü de kabul edilebilir sınır olarak dikkate alınabilmektedir (Sipahi ve diğerleri 2008: 89).

Araştırmada yer alan maddelere katılımcıların %60 güvenirlilikte cevap verildiği söylenebilir. Ankete katılan işletme çalışanların verdikleri yanıtlara dayanarak, hububatta lisanslı depo sistemiyle elde edilecek avantajlar başlığı altında yer alan maddelerin neredeyse tümünün puan ortalamasının 4 olduğu söylenebilir. Bu sorulara lisanslı depo kuruluşlarının çoğunluğu katılıyorum şeklinde cevap verdiğiinden dolayı lisanslı depoların üreticiler ve lisanlı depo sahipleri için yüksek oranda fayda sağladığı tespit edilmiştir

Ülkemizde en fazla Orta Anadolu bölgesinde lisanslı depolar kurulmuştur. Diğer bölgelerde de lisanslı depoların sayıları artırılmalıdır. Lisanslı depoculuğun yatırım maliyeti yüksek olduğu için bu alana yatırım yapacak kuruluşlar çekimser davranmamalı uzun vadede karlılığı hesaplamaları gerekmektedir. Ya da kâr amacı gütmeyen kurum ve kuruluşların lisanslı depoculuk alanında atılacak adımlara öncülük etmeleri gerekmektedir.

Yapılan bu çalışma, hububat ürünlerini depolayan lisanslı depo sahiplerine sorular yöneltilip sonuca ulaşıldığından dolayı nadir çalışma konumundadır. Çalışma Orta Anadolu haricinde diğer bölgelerde de gerçekleştirilebilir. Çalışmanın ilgili konuda çalışan akademisyenler ve konuya ilişkin çalışma yapan uzmanlar için fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

AKAY, M. (2015). “Çağdaş Borsacılığa Geçişte Önemli Bir Adım: Lisanslı Depoculuk”, Ankara Ticaret Borsası.

ANONYMOUS, (2013). Canada Grain Act, R.S.C., 1985, c. G-10, Published by the Minister of Justice

ANONYMOUS, (2013). Grain Elevator Type Descriptions, Canadian Grain Commission

AYDOĞAN, M. (2016). “Bazı Tarım ve Gıda Ürünlerinin Piyasa Değişkenlerine Yönelik Öngörüler”. Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar.

BALCI, M. (2019). “Hububat Ürünlerinin Satış ve Pazarlama Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar”, Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Endüstrisi, Tekirdağ.

BOLAT, M. (2016). Bazı Tarım ve Gıda Ürünlerinin Piyasa Değişkenlerine Yönelik Öngörüler, TAGEM

BÖREKÇİ, İ. (2014). Aydın İli Stratejik Tarım Ürünlerinde Lisanslı Depoculuk İhtiyacının Tespiti Projesi Sonuç Raporu, T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı.

BREWERS, A. (2017). Malting Barley Characteristics for Craft Brewers. https://www.brewersassociation.org/attachments/0001/4752/Malting_Barley_Characteristics_For_Craft_Brewers.pdf

COULTER, J. (ed.), (2009). Review of Warehouse Receipt System and Inventory Credit Initiatives in Eastern & Southern Africa, UNCTAD.

COULTER, J. ve ONUMAH, G. (2002). “Role of Warehouse Receipt Systems in Enhanced Commodity Marketing and Rural Livelihoods in Africa”, Food Policy (27), 319-337.

ÇELİK, A. (2019). “Türkiye’de Lisanslı Depoculuk Sistemi ve Hububat Üreticilerinin Lisanslı Depoculuk Sistemine Bakışı: Kırşehir İli Mucur İlçesi Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimler Endüstrisi, Kahramanmaraş.

DEMİRBİLEK, S., Koç, C. ve Aslan, M. (2006). Ticaret Borsalarından Gerçek Borsaya Genel Yaklaşım & Tarımsal Ürün Borsalarının Liberalizasyonu.

DOĞAN, A. (2007). “Ekonomik Gelişme Sürecine Tarımın Katkısı: Türkiye Örneği” Sosyal ve Ekonomik Araştırma Dergisi, 9(17), 365-392

DOKUZLU, S. (2014). Tarım Ürünler Lisanslı Depoculuk Araştırması ve Öz Fizibilite Çalışması, T.C. Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, Kahramanmaraş.

EGE, H., (2011). “Tarım Sektörünün Ekonomideki Yeri ve Önemi,” Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü, Ankara.

FABER, N., Rene M. K., Steef, V. (2002). "Linking Warehouse Complexity to Warehouse Planning and Control Structure", *Industrial Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 32(5), 381-395.

FİDELL, S., Tabachnick, B., Mestre, V., ve Fidell, L. (2013). Aircraft noise-induced awakenings are more reasonably predicted from relative than from absolute sound exposure levels. *The Journal of the Acoustical Society of America*, 134(5), 3645-3653.

FRİES, R. ve Akın, B. (2004). “Value Chains And Their Significance For Addressing The Rural Finance Challenge”, Accelerated Microenterprise Advancement Project (AMAP), USAID.

HAİR, J., Bush, F., Robert P., ve David J. (2003). *Marketing Research: Within a Changing Information Environment*, McGraw-Hill Irwin, s. 568.

HASNAIN S. S., Bakhshi, K. A., Qadri, I., Murtaza, H. ve Muftı, M. K. (2014). Framework for Warehouse Receipt Financing in Pakistan, State Bank of Pakistan.

HEKİMOĞLU, B. ve Altindeğer, M. (2006). “Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Sistemi ve Etkileri”, Samsun Valiliği Tarım İl Müdürlüğü, Samsun.

HOLLINGER F., Rutten, L., ve Kırıakov, K. (2009). “The Use of Warehouse Receipt Finance in Agriculture in ECA Countries”, St. Petersburg / Russian Federation,

İMKB (2008), Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, 20. Basım, İstanbul: İMKB Yayınları.

JANE, A. (2018). Harvesting Wheat. *Agriculture and Natural Resources*, 1-4.

KARABAŞ, S. ve Gürler, A. Z. (2010). “Lisanslı Depoculuk Sisteminin İşleyişi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 196-210.

KAYA, M. (2017). Tarımda Lisanslı Depoculuk Sistemi: Hububat Piyasa Örneği, Kalkınma Bakanlığı.

KENT, R. (2001), *Data Construction and Data Analysis For Survey Research*, New York: Palgrave.

KIRAL, T. ve Akder, H. (1999). “Makro Ekonomik Göstergelerle Tarım Sektörü”, Türkiye Ziraat Mühendisliği V. Teknik Kongresi, Ankara.

KIZILASLAN, H. (2004). "Dünya'da ve Türkiye'de Buğday Üretimi ve Uygulanan Politikaların Karşılaştırılması", Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 21 (2), 23-38.

LACROIX, R. ve Panos, V. (1996). "Using Warehouse Receipts in Developing and Transition Economies", Finance & Development.

MAHMOOD, M. (2016). "Economic Analysis of Rice Production in Akre City, Northern Region of Iraq", Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.

MEMİŞ, S. (2014). "Lisanslı Depo Yer Seçimini Etkileyen Faktörlerin Fındık Mamulü İhracatı Yapan İşletme Yöneticileri Tarafından Algılanması" (Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

MIZRAK, G. (2012), Ürün İhtisas Borsacılığı Sisteminde Lisanslı Depoculuğun Rolü, Ankara.

ÖNER, K. F. (2009). "Ticaret Borsalarının Türkiye Ekonomisindeki Gelişimi ve Performans", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.

ÖNER, O. (1996). "Emtia Futures Piyasaları ve Türkiye'de Uygulanabilirliği", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ÖZTAŞ, (2013). Lisanslı Depoculuk Fizibilite Raporu, Ünye Ticaret Borsası.

PARLAK, M., ve Özaslan. (2010). Measurement of splash erosion in different cover crop. Turkish Journal of Field Crops, 15(2), 169-173.

SAYRAN, M. (2013). "İzmir İlinde Zeytin yağı Üretim ve İhracatı Açısından Lisanslı Depoculuktan Beklentileri" Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

SİPAHİ, B. Yurtkoru, S., ve Çinko, M. (2006), Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi, İstanbul: Beta Yayınları.

ŞAHİN, S. (2001). "Türkiye'de Mısır Ekim Alanlarının Dağılışı ve Mısır Üretimi" Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(1), 73-93

ULAŞ, D. (2007). "EU Market Access: The Way of Licensed Warehousing System For Turkish Food Producers And Exporters. Bologna: Italy, Poster Paper prepared For Presentation At The 105th EAAE " Seminar: International Marketing and International Trade of Quality Food Products, 707-715.

ÜNAL, M. (2011). Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Araştırma Raporu Sektörel Araştırmalar, Malatya.

ÜNAL, R. M. (2011). Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Araştırma Raporu, T.C. Fırat Kalkınma Ajansı, Malatya.

VARANGİS, P. ve LARSON, D. (1998). How Warehouse Receipts Help Commodity Trading And Financing, Organization: The World Bank.

YEĞENAGA, T. (2009). “Dünya’da Tarım Sektörü ve Türkiye’de Durum”, Anka

ELEKTRONİK KAYITLAR

URL <https://www.tarimdanhaber.com/hububat-nedir-baslica-hububat-urunleri-hangileridir> Erişim Tarihi: (24.05.2022).

T.C. Erzurum Valiliği İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü. Çavdar Yetiştiriciliği. <https://erzurum.tarimorman.gov.tr/Belgeler/Yay%C4%B1nlar/%C3%A7avdar.pdf> Erişim Tarihi: (14.06 2022).

BREWERS, A. (2017). Malting Barley Characteristics for Craft Brewers. https://www.brewersassociation.org/attachments/0001/4752/Malting_Barley_Characteristics_For_Craft_Brewers.pdf Erişim Tarihi: (24.05 2022).

Ekonomi Bakanlığı, (2017). Hububat Sektör Raporu. <https://ticaret.gov.tr/data/5b8700a513b8761450e18d81/Hububat.pdf> Erişim Tarihi: (14.09 2022).

Gümrük Ticaret Bakanlığı, <https://ticaret.gov.tr/ic-ticaret/lisansli-depoculuk>, Erişim Tarihi: (05.01.2021).

GÜNGÖR, U. (2006). <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/gungor-uras/lisansli-depocular-168628> 2006, Erişim Tarihi: (02.03.2022).

LİDAŞTER, <http://www.lidasder.org.tr/> Erişim Tarihi: (14.04.2022).

MEVLANA AJANSI, (2020). <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/> (14.04.2022).

T.C. Ticaret Bakanlığı, (2019). <https://www.ticaret.gov.tr/ic-ticaret/mevzuat/lisansli-depoculuk> Erişim Tarihi: (02.03.2022).

T.C. Ticaret Bakanlığı, <https://www.ticaret.gov.tr/ic-ticaret/sikca-sorulan-sorular/lisansli-depoculuk-ve-urun-ihtisas-borsasi>, Erişim Tarihi: (05.02.2022).

TMO, (2019). <https://www.tmo.gov.tr/Upload/Document/stratejikplan.pdf> Stratejik Plan 2019-2023 Erişim Tarihi: (24.04.2022).

TMO, (2021). 2020 Yılı Hububat Sektör Raporu <https://www.tmo.gov.tr/Upload/Document/sektorraporlari/hububat2020.pdf> Erişim Tarihi: (14.06 2022).

TÜİK, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Bitkisel-Uretim-2.Tahmini-2022-45503> Erişim Tarihi: (14.10 2022).

ULİDAŞ, (2021). http://ulidas.com.tr/?page_id=82 Erişim Tarihi: (12.04.2022).

USDA, (2011). Warehouse Licenced under the U.S. Warehouse act. https://www.fsa.usda.gov/Internet/FSA_File/whselst2011.pdf Erişim Tarihi: (02.05.2022).

USDA, (2016). “The United States Warehouse Act”, https://www.fsa.usda.gov/Internet/FSA_File/whselst2011.pdf Erişim Tarihi: (05.05.2022).

YÜCEL, İ. (2011). Lisanslı Depoculuk ve Ürün İhtisas Borsacılığı İç Ticaret Genel Müdürü, https://www.slideshare.net/ismailyucel/lisansli-depoculuk-ve-rn-ihstias-borsacl?from_action=save, Erişim Tarihi: (02.02.2021).

KANUNLAR

5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu (T.C. Resmî Gazete 17.02.2005, sayı: 25730)

Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Tebliği (T.C. Resmî Gazete, 12 Nisan 2013, sayı: 28616)

Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü Ana Statüsünde Değişiklik Yapılmasına Dair Ana Statü (T.C. Resmî Gazete 19.08.2006, sayı: 26264).

EKLER

EK-1: Anket Formu

ANKET FORMU

Sayın Katılımcı;

Bu anket Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Pazarlama ve Lojistik Yönetimi bölümünde yürütülmekte olan; “Hububat Üretimi ve İhracatı Açısından Lisanslı Depoculuk; Orta Anadolu Örneği “başlıklı yüksek lisans tezi için hazırlanmıştır. Çalışma kapsamında toplanacak verilerde gönüllülük usulü esas olup, elde edilen veriler yalnızca bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacaktır.

Çalışmaya gösterdiğiniz ilgi ve ayırdığınız zaman için teşekkür ederiz.

Dr.Öğr.Üyesi Yasemin TELLİ ÜÇLER

Mihriban ÇOLAK

NEÜ UBF Lojistik Yönetimi Bölümü

NEÜ SBE Yüksek Lisans Öğrencisi

1.GENEL BİLGİLER

1.Cinsiyet ☐ Kadın ☐ Erkek	4.Görüşülen kişinin görevi ☐ İşletme müdürü ☐ Müdür yardımcısı ☐ Pazarlama müdürü ☐ Mali İşler Sorumlusu ☐ Diğer	7.İşletmenizin toplam faaliyet alanı (m²) ☐ 10.000 ve altı ☐ 10.001 – 20.000 ☐ 20.001 – 30.000 ☐ 30.001 – 40.000 ☐ 40.001 ve üstü
2.Öğrenim durumunuz ☐ Lise ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Diğer	5.İşletmenizin kuruluş tarihi ☐ 2010 öncesi ☐ 2010- 2015 ☐ 2016- 2021	8.İşletmenizin sermaye yapısı ☐ Yerli sermaye ☐ Yabancı sermaye ☐ Yabancı sermaye ortağı
3.İşletmenizin toplam n sayısı ☐ 5 ve altı ☐ 6- 10 ☐ 11-15 ☐ 16- 20 ☐ 21 ve üstü	6.Toplam aylık brüt ciro (TL) ☐ 50.000 ve altı ☐ 50.001 – 100.000 ☐ 100.001 – 150.000 ☐ 150.001 – 200.000 ☐ 200.001 ve üstü	

2.Aşağıda Lisanslı Depoculuk Sistemi (LDS) ile İlgili İfadeler Bulunmaktadır. Lütfen Her Bir İfadeyi Dikkatlice Okuyarak Bu İfadelere Ne Derece Katıldığınızı Ölçek Üzerinde İşaretleyiniz.

(Kesinlikle katılmıyorum =1), (Katılmıyorum =2), (Fikrim yok=3), (Katılıyorum =4), (Kesinlikle katılıyorum =5)

	1	2	3	4	5
1. Kuruluş maliyetleri yüksektir.					
2. Fire kaybı önlenmektedir.					
3. Kurulmasında devletin sağladığı vergi muafiyetleri yeterli düzeydedir.					
4. Daha sağlıklı koşullarda saklanması söz konusudur.					
5. İhracatının daha güvenilir bir şekilde yapılması sağlanmaktadır.					
6. Devlet teşvikler vermelidir.					
7. Verilen ürün senedine karşılık bankadan kredi alınabilmesi sistemin uygulanabilirliğini kolaylaştırır.					
8. Çoğunlukla büyük miktarlarda üretim yapan çiftçilerin yararlanabileceği bir sistemdir.					
9. Orta Anadolu’da sisteminin işleyeceğini düşünüyorum.					
10. Türkiye’de sisteminin işleyeceğini düşünüyorum					

3.Aşağıda Hububatta Lisanslı Depo Sistemiyle Elde Edilecek Avantajlar ile İlgili İfadeler Bulunmaktadır. Lütfen Her Bir İfadeyi Dikkatlice Okuyarak Bu İfadelere Ne Derece Katıldığınızı Ölçek Üzerinde İşaretleyiniz.

(Kesinlikle katılmıyorum =1), (Katılmıyorum =2), (Fikrim yok=3), (Katılıyorum =4), (Kesinlikle katılıyorum =5)

	1	2	3	4	5
1. İhracat kolaylaşır.					
2. Elde edilen kar artar.					
3.Pazar kaybı sorunları azalır.					
4. İhracat sezonu uzar.					
5. Pazara sunulan kaliteli hububat miktarı artar.					
6. Farklı ülkelere ihracat olanağı sağlanır.					
7.Depolama sırasında meydana gelen kalite kayıpları azalır.					
8. İhracatta diğer ülke ihracatçıları ile rekabet şansı artar.					
9. Doğru ve zamanında kredi kullanımı kolaylaşır.					

4.Aşağıda Hububatta Lisanslı Depo Sisteminin Uygulamaları Sırasında Oluşabilecek Dezavantajlar ile İlgili İfadeler Bulunmaktadır. Lütfen Her Bir İfadeyi Dikkatlice Okuyarak Bu İfadelere Ne Derece Katıldığınızı Ölçek Üzerinde İşaretleyiniz.

(Kesinlikle katılmıyorum =1), (Katılmıyorum =2), (Fikrim yok=3), (Katılıyorum =4), (Kesinlikle katılıyorum =5)

	1	2	3	4	5
1.Hububat ürünlerinin kendi yapılarından kaynaklı depolama riskleri lisanslı depoculuğun uygulamasına engel olur.					
2.Çeşitsel, bölgesel ve fiziksel farklılıkları nedeniyle depolama güçleşir.					
3.Yüksek kalitedeki hububat ürünlerinin beklendiği şekilde değerlendirilmesine engel olur.					
4. Lisanslı depolama karlı değildir.					
5. Pazarlanmasında sorun çıkar.					
6. Dökme ticarete sorun çıkar.					
7. Markalı ticarete sorun çıkar.					
8. Türkiye’de sistem kurulumunda geç kalındı.					

